

**Egymás kezében –
az önkormányzat és a civil szektor
együttműködése Óbudán**

EZS-411

2014

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés	3
1. A dolgozat tárgya és a témaválasztás indoklása	3
2. Alkalmazott kutatási módszerek	4
II. Gondolatok a társadalmi részvétel fontosságáról	6
1. Miért van szükség a civilekkel való együttműködésre?.....	6
2. Civil nonprofit szervezet meghatározása	7
3. A nyitott kormányzat felé	9
4. A társadalmi részvételi jogi alapjainak megteremtése	10
4.1. Előzmények.....	11
4.2. A 2010. évi CXXXI. törvény	12
III. Az együttműködés lépcsőin	15
1. Ismerjük meg Óbudát.....	15
2. Elköteleződés a civil szervezetek felé.....	16
3. A kapcsolattartás formái	18
3.1. Az állam oldaláról	18
3.2. A bevált módszer – Óbuda.....	20
4. A partnerségi viszony kialakulása – a források feltérképezése.....	25
4.1. A támogatások fajtái Óbudán.....	26
4.2. Az együttműködés kiinduló pontja - pályázatok.....	27
5. Az együttműködés pro és kontra oldala	29
6. A bizalom.....	31
7. Eredmények, távolabbi kilátások	32
IV. Modellek.....	33
1. Sherry R. Arnstein részvétel létrája	33
2. Modell a civil szervezetek kategorizálásához – a részvétel lépcsőjén.....	35
V. Összefoglaló gondolatok	40
Mellékletek	42
Felhasznált irodalom.....	44
Interjúk, megkeresések.....	47

*„Az ország felemelését csak a civil társadalom erősítésén,
kiművelésén, befolyásának szervezésén
keresztül lehet megvalósítani.”*

Széchenyi István

I. Bevezetés

1. A dolgozat tárgya és a témaválasztás indoklása

Az együttműködésnek többféle fokozatát ismerjük, az számos módon megnyilvánulhat. Nincs ez másként az általam vizsgált önkormányzat és a vele szoros kapcsolatot ápoló civil szervezetek között sem. Vizsgálódásom középpontjában Budapest III. kerületének önkormányzata és civil szervezetei állnak. Leginkább az itt megfigyelhető aktív civil élet és az önkormányzatnak a szektor irányába mutató elköteleződése miatt választottam ezt a kerületet. A köztük lévő kapcsolat szövevényes hálóját igyekeztem kiismerni és feldolgozni. Ahhoz, hogy ezt átláthassuk, szükségünk van arra, hogy bizonyos fogalmakat behatároljunk, valamint részekre bontsunk egy összetett rendszert, amelyben a civil szervezetek és az önkormányzat közötti kapcsolat elemei bújnak meg. Dolgozatom témáját helyenként tágabb környezetben is vizsgálom, mivel az Egyházi, Nemzetiségi és Civil Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárságon működő Civil Kapcsolatok Főosztályán (továbbiakban: CKF) szerzett tapasztalatok is hozzáadnak ahhoz, hogy jobban fel tudjam térképezni a civil szféra jellemvonásait. Dolgozatom célja, hogy felvázoljam mindazokat az elemeket, amik a két szféra közti partnerségi viszonyt jellemzik. Elemzésemben kitérek a társadalmi részvételre és a jogi alapokra, amik azt lehetővé teszik, valamint a nyitott kormányzás főbb elveire. Az önkormányzatok és a civil szervezetek között megvalósuló együttműködés egyes szintjei különböző csatornákon jutnak kifejeződésre, ezért mindenképp szükségesnek érzem, hogy bemutassam a különböző kapcsolattartási formákat. Vizsgálódásom egyik fő pontja Óbuda egyik civil szervezete által létrejött projekt, amelyben kirajzolódni látszanak mindazok a pozitívumok és tényezők, amelyek garantálják a valódi együttműködést az állam és a társadalom csoportjai között.

Ezt a területet Magyarországon még sok esetben kiforratlannak és rendezetlennek látom. Bár a jogi feltételek adottak, ám a gyakorlatban még fejlesztésre vagy néhol inkább megvalósításra szorul a két szféra közötti együttműködés. Ahogy később látni fogjuk, vannak, akik nincsenek tisztában ezen a téren a lehetőségeikkel. Azonban ne gondoljuk, hogy ez a „tudatlanság” csak a civil szervezeteknél jelentkezik, ugyanis a felméréseim azt bizonyítják, hogy több kerületi önkormányzatra is ráfér ilyen téren az innováció.

Kutatásom alatt fellelt civil részvételi bevonódásokat ábrázoló modellek vizsgálata során azt tapasztaltam, hogy azok néhány esetben nem a gyakorlati, életszerű részvételi módokat ábrázolják, az ábrák egyes szintjei megmaradnak elméleti síkon. Ezen modellek legtöbbje a társadalom egyéneire specializálódtak, ám úgy gondolom, hogy felfedezhetők átfedések a civil szférára vonatkozóan is. Éppen ezért Arnstein modelljét alapul véve kísérletet teszek egy olyan kategória rendszer megalkotására, amely által besorolhatóak az egyes civil szervezetek aszerint, hogy milyen mértékben és hatékonysággal használják ki részvételi lehetőségeiket.

A téma aktualitását igazolja, hogy a civil társadalom nem csupán emberek tömege, hanem fontos ország alkotó tényező. Hosszútávon a politikát az emberek irányítják, mert rezsimek jönnek-mennek, de az értékek azonosak. A civil társadalom vizsgálata hosszú múltra tekint vissza, de kutatása – az azt alkotó személyek miatt - folyamatos megújítást igényel.

A fentebb említett célok mellett dolgozatomban a következő tézist állítanám fel, miszerint az önkormányzat és a civil szervezetek közötti együttműködés kulcsfontosságú tényezői a személyes, „baráti” kapcsolatok kialakítása, a bizalom és az elköteleződés. Valamint úgy vélem, hogy mindenképp szükséges, hogy a szervezetek vezetői valamennyi szakértelemmel is rendelkezzenek. Továbbá úgy gondolom mindkét fél esetében vannak bizonyos anomáliák, amelyek gátolják az együttműködést, dolgozatom során kitérek néhány ilyen jellemzőre is.

Dolgozatomban ezeket a megállapításokat igyekszem megcáfolni vagy alátámasztani elsősorban lokális szinten, a III. kerületi önkormányzatnál.

2. Alkalmazott kutatási módszerek

1) Empirikus kutatás

Dolgozatom alapját elsősorban elsődleges források, mélyinterjúk adták, amelyeket a téma közvetlen szereplőivel készítettem. Kutatásomhoz nagyban hozzájárult a Civil Kapcsolatok Főosztályán eltöltött másfél hónap. Ez alatt az idő alatt lehetőségem volt közelebbről is szemügyre venni ezt a rendszert. A Civil Kézikönyv aktualizálásában való aktív részvétel, a támogatási kérelmek feldolgozásában való közreműködés, a civil szervezetekkel való kapcsolattartás valamint azok működési kérdéseikben való felvilágosítás

kiváló alkalmat teremtett arra, hogy személyes tapasztalatot szerezhessenek a szféra működésével kapcsolatban. A III. kerületi önkormányzat civil referensével több alkalommal, két szervezetével pedig egy-egy interjú keretében jutottam hozzá az adatokhoz. Továbbá néhány kerületi önkormányzat megkeresése is új információkat tárt elém.

1. számú táblázat: Interjúk

Szervezet megnevezése	Megkeresett személy beosztása	Interjú időpontja
Civil Kapcsolatok Főosztálya	Vezető	2014. június
Társadalmi Konzultáció Főosztálya	Vezető	2014. június
Óbuda-Békásmegyer Önkormányzata	Civil referens	2014. szeptember
Boldog Salamon Kör	Vezető	2014. szeptember
Művészettel-, Tudománnyal- Hittel a Közösségért Közhasznú Egyesület	Vezető	2014. szeptember

2) Szakirodalmi áttekintés

A gyakorlati tapasztalat és az interjúk mellett az elméleti alapok vizsgálatához leginkább a hazai szakirodalmat dolgoztam fel, mivel az általam vizsgált önkormányzat magyarországi székhelyű. Többek között különböző folyóiratok, kézikönyvek, szakkönyvek, jogszabályok feldolgozására került sor.

3) Komparatív vizsgálat

Dolgozatom több pontján az állam és az önkormányzat nézeteinek bemutatására kerül sor. Egy későbbi fejezetben pedig a vizsgált szervezetek összehasonlítását végzem el, majd a két szervezet közti különbségeket egy ábra segítségével illusztrálom. A két szervezet összehasonlítása során domborítom ki a részvétellel, kapcsolattartással, pályázati szokásokkal, szakértelemmel kapcsolatos jellemző vonásokat.

II. Gondolatok a társadalmi részvétel fontosságáról

1. Miért van szükség a civilekkel való együttműködésre?

„A társadalmi önszerveződések fontos társadalmi, társadalomlélektani, politikai (társadalompolitikai), gazdasági funkciókkal bírnak mind az egyének, kisebb közösségek, mint a társadalom egésze számára, tevékenységük, szerepvállalásuk révén hozzájárulnak a társadalom „egészségesebb” működéséhez.”¹ A következőkben kifejték néhány indokot, amelyek vezérlésére a civil szervezetek végső soron az egészségesebb működést valósítják meg.

Részvételi demokrácia

Lőrincz Lajos szavaival *„demokratikus közigazgatásról akkor beszélhetünk, ha a közigazgatásnak nincs joga arra, hogy a lakosságtól vagy annak választott képviselőitől elzárkózzék.”²* Ezt a gondolatot tovább fejtvé úgy gondolom, hogy amennyiben egy társadalom bizonyos szegmensének előremozdítása érdekében egy szervezett csoport együttműködési szándékát fejezi ki a kormánnyal szemben, akkor annak muszáj valamilyen formában reflektálni erre a kezdeményezésre. Eleget tudnak tenni a kormány által elvárt szakszerű eljárásnak, mivel szervezetük kvalifikált állománnyal rendelkezik. A civil szervezetek fő feladata így a társadalmat érintő problémák, igények *„integrálása a közösségi célokba”*.³ Magyarország helyi önkormányzatairól szóló törvényben foglaltak szerint a helyi hatalom köteles biztosítani bizonyos feltételeket a társadalmi részvételre. Gordon White megfogalmazása szerint a civil szféra demokratizálódásban betöltött fontossága a következő pontokban összegezhető: a civil társadalom a társadalom felé billentheti a hatalom mérlegét az állammal szemben. A civil társadalom közvetítő funkciót lát el az állam és a társadalom között. Továbbá a civil társadalom már magában növelheti azokat a folyamatokat, amelyek révén közelebb kerülünk ahhoz, hogy *„a demokratikus intézmények és folyamatok legitim és kiszámítható módon válaszoljanak az új társadalmi kihívásokra.”⁴* *„A helyi önkormányzat feladatai ellátása során: a) támogatja a lakosság önszerveződő közösségeit, együttműködik e közösségekkel, biztosítja a helyi ügyekben való széles körű állampolgári részvételt.”⁵*

¹ PUTNAM (2000) idézi: NÁRAI (2004: 621)

² LŐRINCZ (2010: 73)

³ LŐRINCZ (2010: 73-75)

⁴ WHITE (1994: 375-390) idézi: BARTAL (2005: 21-22)

⁵ Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 6. § (továbbiakban: Möt.v.)

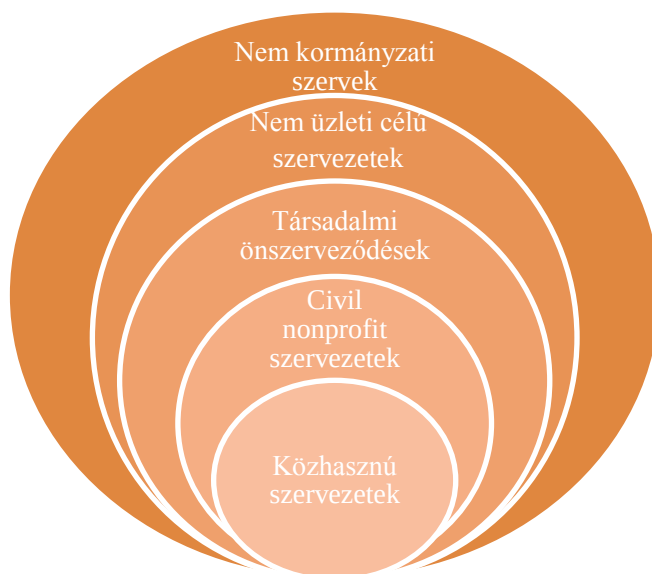
Civil tudatosság

További indok, amiért a civil szervezetek megérdemlik elismerésünket, hogy hozzájárulnak az empátia, a felelősségtudat kialakulásához a társadalomban, elősegítik az öntudatos állampolgár kibontakozását a hozzájuk csatlakozó egyének számára, valamint ugyanezeket az értékeket mutatják kifelé is munkájuk során. Ezt a tudatos viselkedést mozdítják elő már fiatal korban a különböző – középiskolákban, egyetemeken működő – diákszervezetek, diákönkormányzatok, melyek rámutatnak a gondoskodás, törődés fontosságára. Persze az érzelmek hangsúlyozása mellett prioritást élvez a szervezeteknek azon tulajdonsága, hogy általuk fejlődhet ki a fiatalokban az a felelősségtudat, az a megváltoztathatóságra való igyekezet, az az ambíció, amire a jövő generációjának mindenképpen szüksége lesz.⁶ A szervezet tagjainak egyfajta elégedettséget is okoz, a társadalom segítésében való részvétel miatt.⁷

2. Civil nonprofit szervezet meghatározása

Magát a nonprofit szervezeteket többféle elnevezéssel illelhetjük: civil társadalom, civil szektor, NGO (Non- Governmental Organisation), önkéntes szervezet, harmadik szektor.

1. ábra: Civil nonprofit szervezetek fogalma⁸

⁶ NÁRAI (2004: 625)

⁷ KUTI (1998)

⁸ BÍRÓ (2002)

Az 1.-es számú ábra jól szemlélteti, ahogy a különböző szervezetek elkülönülnek egymástól. A nem kormányzati szervek, azaz NGO-k a nonprofit szervezeteken kívül a magán üzleti szektort is magában foglalják. A következő szinthez sorolhatjuk az egyházakat, köztestületek és a klasszikus civil szerveződések. A társadalmi önszerveződésekhez tartoznak a civil nonprofit szervezeteken felül a civil társaságok. A civil nonprofit szervezetek halmaza jelenti az alapítványokat, az egyesületeket és a közcélú gazdasági társaságokat. Az utolsó körbe sorolt szervezetek között találjuk azokat, akik a bíróságnál kezdeményezték és elnyerték a közhasznú jogállás státuszt.⁹ A téma komplexitását jelzi, hogy rengeteg definíciós kísérletet lelhetünk fel a szakirodalmakban. Én ezek közül csak néhány szempontot vázolnék fel. Először is tágabb környezetben a civil társadalomban helyezném el a nonprofit szervezeteket. A civil társadalom egyrészt kiterjedtebb fogalom, mint a nonprofit szektor, ugyanis ide soroljuk a különböző társadalmi mozgalmakat, a nem intézményesült szervezeteket. Másfelől viszont szűkebb oly értelemben, hogy nem tartoznak bele azok a civil nonprofit szervezetek, amelyek nem civil kezdeményezésből származnak. Ilyen például a közalapítvány. Ahogy már említettem a nonprofit szektort többféleképpen is nevezhetjük. Fontos lenne helyre tenni ezeket a fogalmakat. Az, hogy éppen melyik fogalmat használjuk a sok közül, függ attól, hogy milyen értelemben szeretnénk azt használni.¹⁰ A nonprofit szervezeteket civil szervezeteknek nevezzük akkor, amikor az állampolgári kezdeményezéseket szeretnénk nyomtatékosítani. Az önkéntes, öntevékeny szervezeteket használatakor a hangsúly a tagok által végzett önkéntes munkán van. A harmadik szektor kifejezés azt mutatja, hogy az állami és piaci szektortól elkülönülve kell rá tekinteni. A nem kormányzati szervek elnevezés leginkább a politikától való elhatárolódásra mutat rá, ezt a megnevezést leginkább nemzetközi szervezetek okmányaiban használják.¹¹ Én leginkább a civil szervezet fogalmával azonosulok, ezért mindenekelőtt azt használom dolgozatomban, ám olykor a többi fogalom is megjelenik. Az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló törvény osztályozása szerint civil szervezet az egyesület, az alapítvány, illetve a civil társaság.¹²

Nézzünk meg néhány nézőpontot, hogyan lehet értelmezni ezt a szektort, mik azok a tulajdonságok, amelyekkel jellemezhetjük az oda tartozókat. A nemzetközi nonprofit kutatások alapján öt elhagyhatatlan tulajdonsággal illelhetjük a nonprofit szervezeteket. Az

⁹ BÍRÓ (2002: 7)

¹⁰ BARTAL - CZENE (2003: 11)

¹¹ BARTAL (2005: 12-13)

¹² 2011. évi CLXXV. törvény az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról 2. § 6. (továbbiakban Civil tv.)

első, hogy nem állami szervekként tevékenykednek, nem töltik be azokat a funkciókat, amit a végrehajtás szervei. Továbbá elsődlegesen nem nyereség céljából szerveződnek. A szervezet forrásait nem osztják szét tagjaik között. A következő jellemző szerint a nonprofit szervezetek strukturáltan, szervezeten működnek. Tehát jogszabály alapján bejegyzik őket, szervezeti és működési szabályzattal rendelkeznek. Ez magával vonja a következő tulajdonságot, miszerint a szervezetek saját maguk alakítják ki előírásaikat, munkájukat vezető beosztású személy, személyek csoportja koordinálja. Az utolsó szempont az önkéntesség, ugyanis a szervezeteknek ezzel is bírniuk kell.¹³

Másik megközelítésben a civil társadalomba való tartozást a következő jellemzőkben foglalhatjuk össze:

- A civil társadalom önálló szervezetek kapcsolata, amely mind keletkezésében, mind pedig működésében eltér a társadalom többi intézményétől.
- Eltérő az államtól és a magánszektortól is, ugyanakkor mindkettőhöz szoros kapcsolatok fűzik.
- Létezésének elméleti alapjait az emberi-állampolgári jogok érvényesülése, a jogállamiság jelenti.¹⁴

További kategorizálásként szolgál az az első jelentős okmány, amely az Európai Unió és a civil szervezetek közti köteleket írásba foglalta. Az Európai Bizottság 1997-ben született dokumentuma összefoglalja azokat a szempontokat, ami alapján egy szervezet a civil szférába tartozik:

- önkéntesség: egy célért tevékenykedő emberek összessége,
- formalitás: szabályozott szervezeti alakban működnek,
- profítelosztás tilalma: a tagok között tilos szétosztani a nyereséget,
- függetlenség: civil szervezet alapítója a kormánytól független személy lehet,
- közjó szolgálata: a szervezettől elvárt, hogy a köz érdekében végezze munkáját.¹⁵

3. A nyitott kormányzat felé

Az önkormányzás, önkormányzatiság mibenlétét leginkább három jellemző révén érhetjük meg: autonómia, hatékonyság és demokrácia. Ezek közül is most emeljük ki a demokrácia egyik elemét a részvételt, amely arra mutat rá, hogy az önkormányzat mennyire engedi közel az ügyek intézéséhez a lakosságot. Ezt azért is fontos kiemelni, mivel az

¹³ANHEIER - SALAMON (1995)

¹⁴KONDOROSI (ARATO - J. COHEN - MÁRKUS nyomán) (1998)

¹⁵REISINGER (2012: 45)

állampolgári részvétel, élénkség a demokrácia igazi mérője.¹⁶ A döntéshozás számos területén – környezetvédelem, oktatás, sport, szociális terület – érdekelt lehet egy állampolgár. Ezeknek a fejlesztését, ápolását különböző társulásokba, csoportosulásokba végezheti. Az a felfogás lenne az ideális, amelyben az állampolgárok nem csak a döntés végső stádiumában kapnának helyet, hanem a folyamat többi fázisában, azaz a tervezés, minősítés, elbírálás, realizálás szakaszaiban is jelen lennének. A mai napig problémát okoz, hogy az emberek csupán a szavazati jogukkal vesznek részt az állami működésben. Ezáltal pedig kiszolgáltatottá válnak és érdekeik, véleményük elvész a „tömegben”. Mindenekelőtt pedig azért is lenne fontos, hogy közvetlenül, személyes érintkezés útján mondják el javaslataikat, mert ők azok, akik ismerik saját és a körülöttük lévők problémáját és ezt olyan „nyelven” tudják közvetíteni, ami által az biztos fogadtatásra találhat.¹⁷

A jó kormányzással kapcsolatos kérdések, témakörök az OECD kutatásának központjában állnak. Nagy hangsúlyt fektet ezen belül is a civil szervezetekre. A jó kormányzáshoz vezető úton az alábbi alapelvekkel találkozhatunk: ellenőrizhetőség, egyenlő bánásmód, nyitottság, személyes részvétel, áttekinthetőség, erkölcsös viselkedés és lehetne még tovább sorolni. Ezek közül is én a nyitottságra helyezném most a figyelmet. Ami azt foglalja magába, hogy a kormányzat megteremti a lehetőségeket az állampolgároknak, hogy részt vegyenek a döntéshozásba, figyelembe veszik tanácsaikat és fontolóra veszik indítványozásaikat. Arra kell törekedni, hogy ezek az alapelvek életre keljenek. Ennek egyik eszköze lehet az irányelvek meghatározása és betartása, amellyel végül a kormányzat nyitottá válik az állampolgárok számára.¹⁸ Dolgozatom egyrészt az OECD által meghatározott irányelvekből (1. sz. melléklet) merített, így néhány résznél ezek lesznek a vizsgálódási támpontjaim. Többek között az elkötelezettség, a jogok, a tevékeny állampolgári élet is megjelenik majd.

4. A társadalmi részvételi jogi alapjainak megteremtése

Dolgozatomban kitérek majd Óbuda-Békásmegyer Önkormányzat civil rendeletének elemzésére, amelyben a civil szervezetek is jelentősen közreműködtek. Ahogy azt ebben a fejezetben is láthatjuk majd, a társadalmi részvétel jelentőségének érdemi kodifikálásig hosszú út vezetett, amíg végül a 2010. évi CXXXI. törvénnyel jogi alapokra emelkedett.

¹⁶ JÓZSA (2006: 42-43)

¹⁷ OECD- Evaluating Public Participation in Policy Making

https://bvc.cgu.gov.br/bitstream/123456789/3674/1/evaluating_public_participation_policy_making.pdf

¹⁸ CADDY – VERGEZ (2003: 2-4)

Mindenképp szükség van a jogi alapok megteremtésére (1. számú melléklet 2. pont), hogy az állampolgári részvétel ne ütközzön akadályokba.

4.1. Előzmények

Az 1987. évi XI. törvény a jogalkotásról:¹⁹

Az első átfogó törvényt a jogalkotással kapcsolatos normákról 1987-ben alkották meg. Ami a civil társadalom jogalkotásban való részvételére vonatkozik, azt a II. fejezetben találhatjuk, „A jogszabályok megalkotása” néven. A fejezeten belül láthatjuk, hogy a törvény alkotói első részben általánosságban beszélnek ezekről a jogokról:

„Az állampolgárok közreműködnek és életviszonyaikat érintő jogszabályok előkészítésében és megalkotásában. A jogalkalmazó szerveket, a társadalmi szervezeteket és az érdekképviselői szerveket be kell vonni az olyan jogszabályok tervezetének elkészítésébe, amelyek az általuk képviselt és védett érdekeket, illetőleg társadalmi viszonyokat érintik.”²⁰

A fejezet következő szakaszában láthatjuk, hogy a jogalkotási program összeállításánál is figyelemmel kell lenni a társadalmi és érdekképviselői szervek álláspontjaira.

A 2010. évi CXXX. törvény elődje mindössze széles körű kijelentéseket tesz, csupán átfogóan foglalkozik a társadalmi részvétellel. Bár lehetőséget teremt a részvételre, mégsem lelhető fel benne egyetlen konkrétum se, hogy ez milyen formában, milyen keretek között ad esélyt az együttműködésre és a véleménynyilvánításra. Megtalálhatjuk a választ a ki és a mikor kérdésekre, de a hogyanra a megoldást már kevésbé.

A 2010. évi CXXX. törvény a jogalkotásról:

A törvényben a IV. fejezeten belül a 7. részben találhatjuk a jogszabálytervezetek véleményezésére utaló normát:

"Ha törvény valamely állami, helyi önkormányzati vagy más szervezet számára kifejezetten jogot biztosít arra, hogy a jogállását vagy a feladatkörét érintő jogszabályok tervezeteit véleményezhesse, a jogszabály előkészítője köteles gondoskodni arról, hogy az érintett szerv e jogával élhessen. A jogszabály előkészítője a jogszabályok előkészítésében való társadalmi részvételről szóló törvényben meghatározottak szerint gondoskodik arról, hogy a jogszabály tervezete megismerhető és véleményezhető legyen.”²¹

¹⁹ Az alábbi fejezetrész a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény (továbbiakban korábbi Jat.) felhasználásával készült.

²⁰ Korábbi Jat. 19- 20. §

²¹ 2010. évi CXXX. törvény a jogalkotásról 19. § (1)-(2)

Láthatjuk, hogy a törvény átvezet minket egy másik - a társadalmi részvételi lehetőségeinket részletesebben kifejtő - törvényhez, utalva ezzel arra, hogy a téma jelentősége kiemelkedő fontosságú.

4.2. A 2010. évi CXXXI. törvény²²

„Az emberek véleménye nem akadály, hanem maga a megoldás” – olvashatjuk a Nemzeti Együttműködési Program soraiban. Miért volt szükség a törvény megalkotására? Mert a Nemzeti Együttműködés Programban foglaltak csak úgy valósulhatnak meg, ha a Kormány úgy tekint a társadalomra, mint a jogalkotási eljárás egyik nélkülözhetetlen szereplőjére.²³ A jogszabályok előkészítésében való társadalmi részvételtől szóló törvény megalkotásának kezdeti fázisában külföldi kitekintésre nem volt lehetőség, mivel ilyen típusú jogszabályra akkoriban Európában még nem volt példa, ezért az Európai Bizottság által megfogalmazott Fehér Könyv, illetve az Aarhusi egyezmény egyes részeit vették alapul. A törvény társadalmi egyeztetésére több ízben sor került. Számtalan civil szervezet is rendezett különböző fórumokat, amiken a lakosság valamint a civil szervezetek vezetői is nagy számban képviselték érdekeiket. A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium által szervezett értekezleteken is megjelentek a civil szervezetek konzultációs céllal, ami nem meglepő, mivel magának a törvény megalapozásának a gondolata is a civil szektortól származott. Ezen kívül természetesen a Kormány honlapján is közölni lehetett a véleményeket a jogszabállyal kapcsolatban.²⁴ A törvény alapelvi rendelkezéseiben hangsúlyozza, hogy a véleményeknek a lehető legszélesebb értelemben kell érvényesülniük. Továbbá kijelenti, hogy ezeknek a lehetőségeknek átláthatónak, egyértelműnek, átfogónak kell lennie, valamint mindkét közreműködőtől kölcsönös együttműködést vár el. Ennél fogva nem csak megteremti a lehetőséget az állampolgári részvételre, de biztosítékot is ad arra, hogy ezek a vélemények eljussanak az érintettek köréhez. A korábbi törvényhez képest megfigyelhetjük, hogy itt már nem csak a jelentősnek ítélt jogszabálytervezetokről realizálhatunk véleményt, hanem kinyilvánítja, hogy:

„Társadalmi egyeztetésre kell bocsátani

a) a törvény,

b) a kormányrendelet,

²² Jelen alfejezet megírásához a jogszabályok előkészítésében való társadalmi részvételtől szóló 2010. évi CXXXI. törvényt alkalmaztam. (továbbiakban: Jt.)

²³ Országgyűlés Hivatala - A Nemzeti Együttműködés Programja
<http://www.parlament.hu/irom39/00047/00047.pdf>

²⁴ LATORCAI - SZABLICS (2012: 206-210)

*c) a miniszteri rendelet
tervezetét és indokolását.*”²⁵

A társadalmi egyeztetés formái között találjuk a törvényben többek között a különböző közigazgatási szervezetek honlapján megadott elérhetőségen keresztül történő egyeztetést, ezt nevezzük általános egyeztetésnek. Itt találjuk még a közvetlen egyeztetést is, ami jogszabály előkészítéséért felelős miniszter feladata, akinek megengedett az előbb felsoroltakon kívüli más egyeztetési formák igénybe vétele is. Mindenképp nagy változás az eddigihez képest, hogy a törvény tételesen felsorolja és kifejti az alternatívákat. Ami a közvetlen egyeztetést illeti, átfogó a tájékoztatás. A jogszabályok előkészítéséért felelős miniszter stratégiai partnerségi megállapodásokat alakíthat ki a következő személyekkel:

„Stratégiai partnerség alakítható ki különösen

- a) a civil szervezetekkel,*
- b) bevett egyházakkal,*
- c) szakmai, tudományos szervezetekkel,*
- d) országos nemzetiségi önkormányzatokkal,*
- e) érdek-képviselői szervezetekkel,*
- f) köztestületekkel, valamint*
- g) a felsőoktatási intézmények képviselőivel.*”²⁶

A megállapodásnak a következő tartalmi elemei vannak a törvény szerint: meg kell határozni, hogy az együttműködés milyen célból jött létre, a tárgyköröket, a két fél közötti kapcsolattartás módját, a megállapodásból adódó információk elérésének módját, az időtartamot. Megállapíthatjuk, hogy a törvény jól szabályozott, a legfontosabb információk az állampolgárok rendelkezésére állnak, már csak élni kell azokkal.

Az általam vizsgált önkormányzatnál a civil szervezetek szintén aktivitást mutattak az ő „szintjüket” leginkább befolyásoló jogszabály, a civil rendelet megalkotásánál. A rendelet készítésénél a fórumok által begyűjtött információk nagyban előrelendítették a folyamatot. Azóta is, ahogy az önkormányzat jobban megismeri a civil szervezeteket, folyamatosan javítják, frissítik a civil rendeletüket, ezáltal is igazodva a civil igényekhez.²⁷ Más önkormányzatok esetében azonban még van némi hiányosság, anomália. Előbbi megállapításomat a kutatásom során bevont néhány budapesti kerületi önkormányzattal való e-mailes, illetve telefonos felkeresés alapján teszem. Néhány önkormányzatnak nincs külön

²⁵ Jet. 5. § (1)

²⁶ Jet. 13. § (2)

²⁷ Óbuda civil referensével készített interjú felhasználásával.

civil rendelete, volt, aki nem is hallott hasonlóról sem, egy-néhány esetben pedig választ sem kaptam a kérdésekre.²⁸ A civil referenssel készített interjúm során azt a következtetést vontam le, hogy éreztetni kell a civilekkel az önkormányzat és a kerületben betöltött szerepük értékét, és ezt nem szolgálhatja jobban más, mint egy rendelet, ami csak róluk, nekik szól. Éppen ezért fontosnak tartom, hogy minden önkormányzat alkossa meg saját civil rendeletét a „saját” civil szervezetei számára. Azonban mindenképpen javasolnám – és ez Óbuda civil rendeletére is igaz –, hogy jobban kellene konkretizálni benne a civil részvételt, a különböző módozatokon belüli egyes lehetőségeket felsorolás szerűen, esetleg rövid kifejtés szintjéig bővíteni azokat. A jogszabályokkal kapcsolatban kell még hangsúlyoznom mennyire lényeges azt ismertetni a civilekkel. Javasolnám évente több témában (pályázatok, jogszabályok, források felhasználása) való, három-négy alkalmas kurzusok kezdeményezését a civilek részére, így ezt az anomáliát is mérsékelni lehet.

Itt említeném meg az országos szinten zajló Civil tv. megalkotásának sikerességét is. 2010 évvégén négy munkacsoport dolgozott az ügyön, aminek keretében először az akkori szabályozással kapcsolatos javaslatokat gyűjtötték össze, melynek mentén már összeállíthattak egy kezdetleges koncepciót. Ezután indult – a fentebb kifejtett formációkban – az egyeztetés. A javaslatok többségénél a túlzottan általános, konkrétumokat nem tartalmazó megfogalmazással volt a probléma (pl.: több pénzre van szükség). Az első egyeztetési hullám után már letisztultabb formában kerülhetett fel újra a honlapra a tervezet. Ezen kívül az Országgyűlés Bizottsági ülésein is helyet kaptak a civil szervezetek, ahol szintén képviselni tudták álláspontjukat.²⁹ Az Egyesült Államok nagykövetsége szerint példaértékű, hogy a civil szervezeteket is ennyire bevonták és mozgósították őket a részvételre.³⁰

²⁸ A felkeresett tizenkettő önkormányzat közül hét személytől kaptam visszaigazolást a civil rendelettel kapcsolatos kérdésekre. Közülük a VIII., a X., a IX., a XIV., és a XIX.. kerületek nem rendelkeznek civil rendelettel.

²⁹ A CKF egyik vezetőjével készített interjú alapján.

³⁰ A Társadalmi Konzultációs Főosztály egyik vezetőjével készített interjúból merítve.

III. Az együttműködés lépcsőin

1. Ismerjük meg Óbudát

Az Alaptörvényben, az Mötv.-ben és tágabb, helyi kontextusban is azt láthatjuk, hogy az önkormányzati struktúrában a helyi hatalom de iure a helyi társadalomé. A fő kérdés viszont az, hogy ez az állítás de facto is megállja-e a helyét?³¹ Vagyis a helyi társadalomnak van-e beleszólása a településsel kapcsolatos döntésekbe, avagy elégedett azzal az egyszerű kijelentéssel, miszerint a közösségből, az önkormányzat képviselő testületébe delegált tagok „majd reprezentálják érdekeinket”. Ennek a viszonynak a rendezésén, helyreállításán dolgoznak azok az érdekegyeztető csoportok, amiknek összességét civil szervezeteknek nevezzük. Dolgozatom ezen – nagyobb lélegzetvételű - fejezetében fejtem ki azt a megvalósult projektet, amelyet kiemelhetek Óbuda és szervezetei között létrejött számos sikeres együttműködés közül. Munkám során a III. kerületi önkormányzat egyik meghatározó szervezetének, a Boldog Salamon Kör néven tevékenykedő kulturális egyesületnek a vezetőjével készített interjú során hozzájutott információkat dolgozom fel. Céлом, hogy a fejezetben leírt elgondolásokat alátámasszam a konkrét projekt vizsgálatánál körvonalazódott tényeken keresztül, melyet végül egy modellel ábrázolok. Az összehasonlítás kedvéért egy másik, ugyancsak a III. kerületben tevékenykedő kulturális szervezetet is meg fogok említeni néhány alkalommal, melyet a végén szintén elhelyezek az ábrán.

Érdeemes talán először leszögezni ennek a kapcsolatnak a mivoltát. Vegyünk alapul két esetet: az egyiknél az önkormányzat teljes mértékben a településen működő civilekkel dolgozik együtt és alakítanak ki közösen egy hálózatot, ugyanakkor a két szektor határai jól különválaszthatók. A másik esetben az önkormányzat tudatosan – saját belátása szerint, elvárásainak megfelelően – hozza létre civil szféráját. Ebben a felállásban nem mondhatjuk azt, hogy valóságos a partnerségi kapcsolat, ugyanis ilyenkor mindkét szervezetben ugyanazon személyek tevékenykednek és hozzák meg a főbb döntéseket, ezzel összeférhetlenséget okozva.³² Az általam vizsgált önkormányzatra teljes mértékben az első eset érvényes. Az egyes településeken civil szervezetek által ellátott nagyszámú közösségi feladatok nagyban hozzájárulnak ahhoz, hogy az adott településen a szervezet elismertté váljon. Az önkormányzatok és a civil szféra közötti együttműködés egyik fő célja, hogy mindkét fél számára valami újat, valami eredményeset hozzon. Fontos, hogy a lakosság is felfedezze a civil szervezetekben rejlő lehetőségeket, mert általuk a társadalmi részvétel kapui

³¹ BRACHINGER (2008: 97)

³² KULCSÁR –DOMOKOS (1998)

is jobban kitárulnak. Ugyanis együttműködés hiányában nem valósulhat meg a településen a valódi növekedés.³³ A következő alfejezetekben megismerhetjük Óbudát és azt a példaértékű elköteleződést, szorgalmat, bizalmat, amely a civil szervezetek irányába mutat már évek óta a III. kerületi önkormányzat felől.

2. Elköteleződés a civil szervezetek felé

Nézzük meg először, hogy a kormány mennyire érzi kötelességének a civil szervezetek támogatását, a velük való együttműködést, ugyanis ez is elengedhetetlen a részvétel biztosításához (lásd 1. számú melléklet 1. pont). A kormány már 2002-ben együttműködésre szánta el magát a civil szervezetekkel, ezáltal is bizonyítva elköteleződését a szektor irányában, ami a választásokat követően kezdetét is vette. Az első lépés a közös kapcsolat kialakítására egy nyitott konzultáció lehetősége volt a civil szervezetek részére, amit a Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Informatikai és Társadalmi Kapcsolatok Hivatala biztosított négy hónapon keresztül több alkalommal is.³⁴ A július 11-én rendezett civil konzultáción a legfontosabb kérdések a civil szektor bekapcsolódásának és együttműködésének lehetőségeiben merültek fel. A válasz abban a stratégiában rejlett, amit a kormány a civilek együttműködésével valósított volna meg. A konferencián elhangzott továbbá a civil szféra intézményesülésének fontossága, valamint a *„közösén kidolgozandó civil stratégia elfogadtatását a közigazgatásban, a jogalkotási folyamat átláthatóságát is célul tűzte ki”*. A konferencián természetesen a civilek is szóhoz jutottak, ahol ismertették fenntartásaikat, miszerint fontos különbséget tenni stratégia és megállapodás között.³⁵ Mindenképpen jelentős kezdeményezés a civil szervezetek intézményesülésének hangsúlyozása, ugyanis csupán szabályozott keretek között, előre lefektetett szabályozással lehet a két fél közötti viszonyrendszert elképzelni, ha jelentős eredményeket szeretnének elérni. A 2002-ben létrehozott civil stratégia tervezete kiváló alapnak szolgál a civil szervezetekkel való együttműködésre, ám a felfebb leírtak szerint a civil szervezetek részéről mégis kisebb aggodást lehet felfedezni, mivel egy stratégia nem feltétlenül biztosít különböző jogosítványokat a civil szervezeteknek, sokkal inkább iránymutatásul szolgálnak. Ezzel szemben egy stratégia partnerségi megállapodás már annál inkább garantál jogokat. A politikai hatalomnak bizonytságot kell tennie arról, hogy a civil társadalomba teljes mértékben

³³Nonprofit kutatócsoport egyesület
http://ntke.hu/userfiles/files/munkanelkul_zam.doc

³⁴ Szász (2003: 108)

³⁵Civil konzultáció a MTESZ székházban
<http://nonprofit.hu/content/civil-konzult%C3%A1ci%C3%B3-mtesz-sz%C3%A9kh%C3%A1zban>

bizalmat fektet. Ennek a szabályozásnak a megteremtése már az EU számára is kiemelt jelentőséggel bír, tekintettel arra, hogy régóta feladatának érzi a részvételi demokrácia elemeinek szerkezeti újítását.³⁶ A döntéshozásban való részvétel mindenképpen fejlesztő hatásúnak bizonyul az elmúlt évek tapasztalatai alapján. A közösségben való részvétel, már „önmagában is fejlesztő hatású”.³⁷ Ez a fajta cselekvés magában hordozza a kommunikációs interakciók kialakulásának lehetőségét. A különböző szervezetek tagjai a közös munkavégzés során megosztják egymással gondolataikat a különböző problémákkal kapcsolatban, amiket aztán hivatalos úton is közölni lehet a kormányzattal. Az aktív részvétel és az elköteleződés hiánya pedig leépíti ezeket a kapcsolatokat.³⁸ „A kormány messzemenően elkötelezett a civil szervezetek támogatása, segítése, életük akadálymentesítése érdekében, többek között azért, mert a kormány meglátása szerint Magyarország megújítása elképzelhetetlen a gazdaság szereplői mellett a civilekkel való szoros együttműködés nélkül.”³⁹ – nyilatkozta Latorcai Csaba, nemzetiségi és civil társadalmi kapcsolatokért felelős helyettes államtitkár 2013-ban adott interjújában.

A társadalmi elköteleződés egyik kifejező eszköze lehet az állampolgárok jövedelmének 1%-os felajánlása a civil szervezetek felé. A civil szervezeteknek nyújtott ilyen támogatás a bizalom kimutatásának egyik lehetősége. Fontos lenne azonban egy másik jogi garancia is arra, hogyan pártfogolhassák az állampolgárok a civil szervezeteket.⁴⁰ Óbuda-Békásmegyer polgármestere teljes mértékben támogatja a kerületben működő civil szervezeteket, valódi együttműködésre törekszik velük. „*Ez lehet a titka mindennek: az együtt töltött idő, a közös ügyekbe fektetett energia, a valakiért való cselekvés semmivel össze nem hasonlítható öröme.*”⁴¹ Óbuda polgármestere is megszólítja - a civil szervezetekről szóló kerületi tájékoztató könyvükben - az állampolgárokat, hogy rendelkezzenek adójuk 1 %-ról és ezzel az egy perccel – amíg kitöltik ezt a nyomtatványt – köszönjék meg a civil szervezetek egész éves munkáját.⁴² A III. kerületi önkormányzat véleményem szerint meglehetősen elkötelezett a civil szervezetek irányába. Az általuk tartott fórumok rendszeressége, az önkormányzat civil rendelete, a róluk szóló tájékoztató könyv, a kapcsolatok és eredmények alapján úgy gondolom ez kellőképp indokolt. A civil referenssel folytatott beszélgetésnél

³⁶ SASVÁRI (2008:10)

³⁷ NIZÁK - PÉTERFI (2007:18)

³⁸ Uo.

³⁹ Interjú Latorcai Csabával

<http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/egyhazi-nemzetisegi-es-civil-ugyekert-felelos-allamtitkarsag/hirek/a-kormany-elkotelezett-a-civil-szervezetek-mellett>

⁴⁰ BOCZ (2009:215)

⁴¹ TÓFEJY (2009:10)

⁴² TÓFEJY (2009:10-15)

viszont kiderült, hogy az önkormányzat hiányolja a civil szervezetek visszajelzését bizonyos tekintetekben (pl. mennyire elégedettek az önkormányzat munkájával).

3. A kapcsolattartás formái

Az általam vizsgált Boldog Salamon Kör és a Művészettel-, Tudománnyal- Hittel a Közösségért Közhasznú Egyesület esetében is a szervezet vezetői voltak a kezdeményezők a kapcsolatfelvételre az önkormányzattal. Mindkét esetben személyesen keresték fel az önkormányzat civil referensét, aki először ismertette velük a különféle kapcsolattartási lehetőségeket, amelyeken keresztül várhatóan a kommunikáció megvalósul.⁴³ A civil részvétel - és egyáltalán bármilyen részvétel - egyik fontos tényezője az információk cseréje. A közigazgatás mechanizmusára jellemző bürokrácia egy máig fennálló jelenség. Ez a bürokratizmus - sajnos számos esetben - ugyanúgy megjelenik a kommunikációban is. Hosszú távon ez a fajta hivatali, formális szóhasználat nehezíti a megértést, amely végső soron kihat az együttműködés eredményére is. Mindenekelőtt fontos lenne, hogy a szakemberek a „közemberek” számára érhető módon tolmácsolják mondanivalójukat.⁴⁴ Előre utalva a fejezet későbbi pontjaira, elmondhatom, hogy nagy igény van erre a civil szervezetek világában is. Ebben a fejezetben szeretném összegezni azokat a kapcsolattartási típusokat, amelyek fontos kellékei az állam, az önkormányzat és a civil szféra együttműködésének. Bemutatásra kerülnek az állam részéről a különböző portálok is, amelyek számos információval szolgálnak a szervezeteknek.

3.1. Az állam oldaláról

A kapcsolattartási formák kategorizálásának széles választékából én most a formális és informális kapcsolattartási forma szerinti besorolást fogom bemutatni.⁴⁵

Formális kapcsolattartási formák:

Civil Információs Centrum (CIC)

„A civil szervezetek működésének szakmai támogatása, fenntarthatóságuk erősítése, továbbá az államháztartás alrendszeréből nyújtott támogatások szabályszerű felhasználásának elősegítése érdekében a miniszter civil információs centrumokat működtet.

⁴³Boldog Salamon Kör és a Művészettel-, Tudománnyal- Hittel a Közösségért Közhasznú Egyesület vezetőivel készített interjú alapján.

⁴⁴ JÓZSA (2006: 51)

⁴⁵ BENEDEK - SCSAURSZKI (2008:15)

*A civil információs centrumok nyilvános pályázat útján kiválasztott civil szervezetek.*⁴⁶ Az ÁROP-1.1.14. pályázat célja, hogy az önkormányzatok, a civil szervezetek, valamint a vállalkozások között egy olyan partnerségi viszony formálódjon ki, mely hosszú távon ezeknek a szereplőknek a gyümölcsöző együttműködését, a társadalmi konzultáció kiteljesedését, a kommunikáció gördülékenyebbé tételét, a működési folyamatokban a civil jelenlét kihangsúlyozását eredményezné a CIC közreműködésével. A megyékben és több Budapesten létrejött centrumok fő feladata, hogy különböző tájékoztatói, tanácsadói rendszereket valósítsanak meg a cél elérése érdekében, mely szolgáltatással díjtalanul segítik a civil szervezeteket.⁴⁷ Ennek keretében több területen (pénzügyi, pályázati, adózási stb.) érdeklődhetnek a CIC-nél a szervezetek eredményességük érdekében.⁴⁸ Ez a rendszer azért is egyedi, mert magát a kormányt a civil szervezetek képviselik a lakosságnál.⁴⁹

Civil Információs Portál (CIP)

„A társadalmi és civil kapcsolatok fejlesztéséért felelős miniszter (továbbiakban: miniszter) a civil szervezetekkel kapcsolatos nyilvános, közérdekből nyilvános információk gyűjtése, rendszerezése és közzététele, illetve ezzel összefüggésben a kérelemre történő adatszolgáltatás biztosítása céljából akadálymentes honlapot működtet (továbbiakban: Civil Információs Portál).”⁵⁰ A CIP által most egy helyen találhatjuk meg a civil szervezetekkel kapcsolatos információkat. A szervezetek számos, működésükkel kapcsolatos dokumentumhoz hozzá tudnak férni, többek között az alakulással, megszűnéssel, elektori jelöltállítással kapcsolatos nyomtatványokhoz is könnyen hozzá lehet jutni.⁵¹

⁴⁶ Civil tv. 51. § (1)-(2)

⁴⁷ Civil Információs Centrum
<http://cic.ckh.hu/arop-1-1-14>

⁴⁸ Civil Információs Portál
<http://civil.info.hu/civil-informacios-centrumok>

A Civil Információs Centrumok Budapesti régiójának egyik együttműködő partnere a III. kerületi önkormányzat, ezzel is mutatva a szektor iránti mély elköteleződését.

⁴⁹ Interjú a Társadalmi Konzultáció Főosztályának egyik vezetőjével

⁵⁰ Civil tv. 14. § (1)

⁵¹ Civil Információs Portál
<http://civil.info.hu/intezze-el>

Informális kapcsolattartási formák:

Fórumok

A különböző témájú felvilágosító, problémát megvitató, tanácsadói jelleggel összehívott fórumok „feltételekkel szükségesek a partnerek elérése érdekében.”⁵² A legfőbb (pl. jogszabályi) változásokat érintő kérdésekben a Civil Kapcsolatok Főosztálya is rendez fórumokat, de legtöbb esetben a civil szervezetek szerveznek különböző tematikájú előadásokat, amelyeken - meghívás keretében - a főosztály dolgozói is prezentálnak, az esemény végén pedig előszeretettel tesznek fel kérdéseket a jelenlévő civil képviselők a téma szakértőinek.⁵³ Ez a kapcsolattartási forma – azon kívül, hogy a résztvevők feltehetik a rájuk nézve éppen aktuális kérdéseket – azért is hasznos, mert így az állam képviselőjében eljáró személyek hatékonyabban tudják közvetíteni azokat az újításokat, módosításokat, amiket a jogszabályok a maguk korlátai miatt nem tudnak.

Telefonos tájékoztatás

Az informális kapcsolattartási formák közül egyik legjellemzőbb a telefonos megkeresés. Ezt a fajta kapcsolattartási módszert személyesen is tesztelhettem a CKF-en eltöltött időszakom alatt. A napi többszöri felkeresések bizonyították a telefonos „segélyszolgálat” népszerűségét. A feltett kérdések többnyire olyan választ eredményeztek melyek ugyanúgy – akár részletesebben is – megtalálhatóak bármely jogszabályban, információs portálon vagy a bíróság honlapján. Azt gondolom, hogy nem lehet olyan kijelentést tenni, hogy a civil szervezetek nem kapnak meg minden rájuk vonatkozó szükséges információt, inkább arról van szó, hogy többségük laikus mivoltából adódóan nem tudja használni a fentebb is ismertetett információs eszközök által kínált adatbázist valamint nem ismeri a rá irányadó jogszabályokat.

3.2. A bevált módszer – Óbuda

A civil szervezetek sikerességét a leleményesség, a kommunikációs készség és egyéb más fontos kvalitás mellett nagyban meghatározza a társadalomban kialakított kapcsolati hálójuk.⁵⁴ Egyes kutatások szerint a pénzügyi, gazdálkodási tényezők; az aktív pályázás; a minisztériumokkal; az önkormányzatokkal; és más civil szervezetekkel való kapcsolat ápolása

⁵² FARKAS - GERENCSE - KALAS - OPRICS (2006:52)

http://www.mtvsz.hu/dynamic/A_tarsadalmi_egyeztetes_eljarasi_normarendszere.pdf

⁵³ A CKF egyik vezetőjével lefolytatott interjú alapján.

⁵⁴ BARTAL - KÁKAI - SZABÓ (2005:124)

stb. is aktívan befolyásolja a szervezet hatékonyságát. Egy kutatásban megkérdezett szervezetek a tíz tényező közül a fontossági sorrend ötödik helyére rakták az önkormányzatokkal való kapcsolattartást, mint a siker egyik kulcsát.⁵⁵ Kutatásaim során nem tudtam egyértelmű következtetést levonni azzal kapcsolatban, hogy a formális és az informális kapcsolatok közül melyik a legelterjedtebb. A következőkben a III. kerületi önkormányzat által működtetett információs eljárásmodokat veszem végig, melyek természetesen kiegészülnek az előző alfejezetben foglalt hivatalos és nem hivatalos lehetőségekkel.

Formális kapcsolattartási formák:⁵⁶

Levelező lista

Egy másik hasznosnak bizonyult verzió a levelező lista, melyet az önkormányzat részéről a civil referens „tart életben”, s melynek célja a folyamatos kapcsolattartás, a fórumok összefoglalásának kiküldése, valamint az egyéni ügyek kezelése.

Civil hírlevél

Ez már egy szélesebb réteg számára működő – általam is kipróbált - rendszer, hiszen mindenki, akit érdekelnek a kerületi civil szervezetekkel kapcsolatos információk, pályázatok az az önkormányzat honlapján feliratkozhat erre.

Honlap

A honlapon külön található egy civil szervezetek adatait összegző fül, ahol a kerületben működő szervezetek, a rájuk vonatkozó pályázatok, a velük való kapcsolatot szabályozó rendelet, a kitüntetések, egyéb hasznos linkek találhatóak. *„A megjelentetett tervezetekről a civil szervezetek véleményt nyilváníthatnak, illetve azokhoz javaslatokat tehetnek a honlapon biztosított eljárás szerint”*⁵⁷

Ügyfélkapcsolati Iroda

Az önkormányzat 2012-ben kezdte el a „Közel az emberekhez” mottóval ellátott kezdeményezését. A kezdeményezés egyik pillére az Ügyfélkapcsolati Iroda, amely azért jött létre, hogy az állampolgárok még egy úton el tudják juttatni észrevételeiket az

⁵⁵ KÁKAI (2009)

⁵⁶ A különböző kapcsolattartási formák jellemzését többek között Óbuda civil referensével folytatott interjúk felhasználásával készítettem.

⁵⁷ Óbuda-Békásmegyer Önkormányzat Képviselőtestületének 9/2009. (III. 30.) rendelete 4. § a)

önkormányzathoz. A civil szervezetek véleményére különösen számítanak, ugyanis ők azok, akik a legjobban tisztában vannak a lakossági igényekkel.⁵⁸

Informális kapcsolattartási formák:

Fórumok

A vizsgált önkormányzatnál általában kéthavonta vannak különböző fórumok, ez kívánság szerint még kiegészül, az igényekhez igazodva (ebben az esetben is gondolhatunk jogszabályi vagy egyéb számottevő változásra, amit érdemes elemezni). A kerületben működő közel 150 szervezet közül átlagosan 40 szervezet szokott jelen lenni, bár említésre került, hogy bizonyos „felkapott” témák esetében (pl. jogszabályi változás, beszámolási kötelezettség) gyakran megduplázódik ez a létszám. A most éppen folyamatban lévő Integrált Településfejlesztési Stratégia és Településfejlesztési Konceptió kidolgozásába is egyértelműen bevonták a civil szervezeteket. A fórum egyik eredményeként született meg a „civil vélemények becsatornázásának újabb szintje”, miszerint az együttműködés most már nem csak a fórumokon, hanem a civil delegáltakból álló Helyi Egyeztető Munkacsoportba is megvalósul.⁵⁹ A csoportok során már közösen dolgozzák ki a részleteket, és a megvalósításba is van beleszólásuk a szervezeteknek. Ezek a munkacsoportok kiváló lehetőséget teremtenek arra, hogy az önkormányzati fejlesztésekre írt pályázatok írásába is közreműködjenek a szervezetek, ugyanis így még több tapasztalatot szerezhhetnek és így később saját pályázataik írásában is jártasabbak lehetnek.⁶⁰

*„Óbuda-Békásmegyer Önkormányzat a civil szervezetekkel történő együttműködés érdekében: c) tájékoztatás és konzultáció céljából civil fórumokat tarthat. Óbuda-Békásmegyer Önkormányzata nem pénzbeli támogatást nyújt a kerületben működő civil szervezetek számára, amely: a) részben szakmai támogatás: a hivatal szervezeti egységei, az önkormányzati honlap és újság civil oldala, civil fórumok, civil levelezőlista által nyújtott szolgáltatások útján.”*⁶¹

⁵⁸Ügyfélkapcsolati Iroda

<http://obuda.hu/hirek/kozel-az-emberekhez-2014-ben-is/>

⁵⁹ Óbuda-Békásmegyer Önkormányzatának Lapja XX. évfolyam 17. szám. 2014

⁶⁰ Budapest XIX. kerület Civil koncepciójában megfogalmazott célok között szerepel.

http://uj.kispest.hu/images/fajlok/koncepcio_konceptio/egyeb_koncepcio/civil-koncepcio.pdf

⁶¹ Óbuda-Békásmegyer Önkormányzat Képviselőtestületének 9/2009. (III. 30.) rendelete Óbuda-Békásmegyer Önkormányzat és a kerületi civil szervezetek kapcsolatrendszerének egyes kérdéseiről és az egységes pályázati-támogatási rendszerről 4. §, (2) (Továbbiakban: Óbuda-Békásmegyer Önkormányzat Képviselőtestületének 9/2009. (III. 30.) rendelete)

A két szervezetettel folytatott interjúimból egyértelműen kiderül, hogy ezek a fórumok nagyon hasznosnak bizonyulnak. Bár meg kell jegyeznem, hogy a két szervezet közül a fiatalabbik, nem feltétlenül azért megy el ezekre a fórumokra, hogy ott kezdeményezzen, vagy kérdéseket tegyen fel, amennyiben nem világos valami. Csupán érdeklődésből, mert meghívták rá, de elsősorban nem azért, mert valamilyen interakcióba szeretne lépni az önkormányzattal. Ezzel szemben a Boldog Salamon Kör vezetője oszlopos tagnak nevezheti magát a településfejlesztési koncepció kidolgozásában is. Az ilyen jellegű fórumokat rendszeresen látogatják, hiszen a fejlődés egyik fő alkotó elemének tekintik ezeket. Ez a kérdések és válaszok egyik színtere, ahol az élet minden területéről megjelenő civil szervezetek által – több perspektívából szemlélve – a végén mindig megfogalmazódik valami ígéretes.

Civil referens

Mint ahogy a legtöbb, intézmények között fennálló kapcsolatban, úgy az önkormányzatok és a civil szervezetek között sem lehet kizárni a kapcsolati tőkét, mint a siker egyik összetevőjét.⁶² A két szektor közötti gátat mégis az jelentheti, hogy a felek nem jártasak a másik szerv működési mechanizmusában. Mindenképpen szükséges, hogy a szervezetek erősítsék ezt a köteléket, hiszen az önkormányzatok a legfőbb pártfogóik. Ehhez elengedhetetlen tényező a civil referens.⁶³ Kutatásaim során a megkérdezett kerületi önkormányzatok többségében inkább egy – néhol több - szervezet és nem pedig egy konkrét személy foglalkozik a civil szervezetekkel. Az óbudai civil szervezetekkel való interjúim során viszont egyértelműen azt tapasztaltam, hogy kifejezetten pozitívnak találják, hogy amennyiben bármilyen probléma felmerül, tudják, hogy kihez forduljanak, ez pedig az önkormányzat civil referense. Ő az a személy, aki koordinálja a civilekkel kapcsolatos ügyeket, ő ennek a kapcsolatnak az egyik fő mozgatója (A koordinációs irányelv is szerepel az OECD dokumentumában. Lásd 1. számú melléklet 7. pont). A referens szinte névről ismeri mindegyik szervezetet és annak vezetőit, kiváló kapcsolatot alakított ki velük az elmúlt évek során. A fórumokon és egyéb találkozások során mindig „jól szót értett” a szervezetekkel, többször nyújt segítséget a pályázatok és egyéb jogszabály értelmezések során is. A Boldog Salamon Kör, illetve a Művészettel- Tudománnyal- Hittel a Közösségért egyesület is ugyanazon véleményen volt a civil referenssel kapcsolatban. Mindketten nélkülözhetetlen személynek tartják, egyhangúan fogalmazták meg véleményüket, miszerint az

⁶² BENEDEK - SCSAURSZKI (2008:15)

⁶³ OSVÁTH (2005:21)

együttműködéshez fontos, hogy személyes, már-már baráti viszonyban legyenek az önkormányzat munkatársaival. A kapcsolattartás különböző lehetőségei közül elsősorban személyes kapcsolatot ápolnak az önkormányzattal. Ezután leggyakoribb az e-mailen történő kommunikáció, majd a telefonos kapcsolat.⁶⁴

Az Óbudán felállított kapcsolattartási rendszer véleményem szerint igencsak széleskörű. A civil referensi pozíció mindenképpen bevált módszernek bizonyul a visszajelzések alapján. Ugyancsak más kerületi önkormányzatokkal folytatott információcsere révén jutott tudomásomra, hogy egy-két helyen nincs letisztulva az a rendszer, hogy mégis ki az a személy vagy szervezet, aki a civilekkel foglalkozik.⁶⁵ Ezen a területen is úgy gondolom, hogy jó példát állít elénk Óbuda önkormányzata. Ezért mindenképp az lehetne az első lépés az önkormányzatok részéről, hogy megalkotják, átszervezik saját civil-kapcsolati rendszerüket. Itt kell megjegyezni, hogy kutatásom során még egy kiemelkedő példára leltem: Budapest XIX. kerületében, ahol három önkormányzati szerv is foglalkozik a civilekkel, nem is akármilyen módon.⁶⁶ Ezek alapján javasolnám egy fővárosi kerületi fórum megtartását, ahol az eddig „bevált” módszereket alkalmazó önkormányzatok adhatnák tovább „tudásukat”, akiknek még nem sikerült kitapasztalniuk, feltérképezniük saját rendszerüket.

Többek között azért is lenne hasznos egy ilyen fórum, mivel vannak olyan önkormányzatok, akiknek a civil hatáskörük csupán a pályázatokra koncentrálnak,⁶⁷ a kapcsolattartás viszont háttérbe szorul. Rátérve a pályázatokra azt kell elmondanom, hogy Óbuda önkormányzatánál igen széles körű ez a paletta. Bár a választék adott, mégis javasolnám a pályázatírás „művészetének” kitanítását. A kispesti önkormányzat Társadalmi Kapcsolatok Irodája például ingyenes pályázatfigyelést végez a civil szervezeteknek. A CKF egyik vezetőjével folytatott interjú alapján az is probléma lehet a civil szervezeteknél, hogy bár a pályázatot sikerül megnyerni, de gond van a felhasználással és utána az elszámolással. Ennek kiküszöbölésére ajánlotta a vezető, hogy a pályázati források kiutalása előtt meg kellene nézni a pályázó előéletét és amennyiben gondok voltak a legutóbbi forrás felhasználásánál, segítséget kell nyújtani neki. Ez persze leginkább olyan önkormányzatok esetében valósulhat meg, ahol kiépült kapcsolatrendszer áll fenn. Ehhez hasonló problémával a kerületi önkormányzatnál nem találkoztam. Azonban a működési támogatással kapcsolatos

⁶⁴ Boldog Salamon Kör és a Művészettel-, Tudománnyal- Hittel a Közösségért Közhasznú Egyesület vezetőivel, valamint a civil referenssel készített interjúból levont következtetés.

⁶⁵ A VII. kerületi önkormányzattal folytatott telefonbeszélgetés alapján.

⁶⁶ Civil tanácsnok, aki leginkább a civil szervezetek igényeit csatornázza be a döntéshozók felé. A Társadalmi Kapcsolatok Irodája ingyenes pályázatfigyelést végez számukra, illetve évente kétszer megszervezi a civil fórumot, a Humánszolgáltatási Iroda pedig az önkormányzat által, a civil szervezeteknek kiírt pályázatokkal foglalkozik.

⁶⁷ VI. és XIV. kerületi önkormányzattal folytatott telefonos, illetve e-mailes megkeresés alapján.

pályázatoknál viszont azt a javaslatot tenném, hogy kettő kisebb, ugyanolyan területen működő civil szervezet akár osztozhatna is egy helység bérleti díján, így a fennmaradt összeget másra is fel tudnák használni. Ezzel esetleg az együttműködés is hamarabb kibontakozna két szervezet között.

4. A partnerségi viszony kialakulása – a források feltérképezése

A Boldog Salamon Kör egyesület először 2002-ben lépett kapcsolatba az önkormányzattal, mikor a szervezet vezetője felhívta a figyelmet Ófalu templomának orgonájára, amely felújításra szorult. Így kerülhetett sor a szervezet és az önkormányzat első együttműködésére, amelynek eredményeképpen Budapest legrégebbi orgonája „újjaéledhetett”.

Ezután évekig nem volt újabb projekt, sem pénzügyi támogatás. Ezekben a szűkösebb időkben a megoldást az emberi erőforrás támogatás jelentette, ugyanis a szervezet a tagjaival segítette az önkormányzat által rendezett események megvalósulását, cserébe az önkormányzat „reklámozta” a szervezetet, hogy az fennmaradhasson.⁶⁸ Itt kell említést tennem a szervezetben tevékenykedő személyekről. Ahogy az előző példánál is láthattuk, nem mindig adódik lehetőség arra, hogy valamilyen pénzügyi támogatást nyújtson az önkormányzat a közösségért működő szervezeteknek. Az önkéntesség szót leginkább úgy érthetjük meg, ha hozzá csatoljuk a szó latin jelentését. A kifejezés eredete a latin „voluntarius” szóhoz vezethető vissza, mely hajlandót, hajlandóságra törekvő személyt foglal magába. Szigeti Ferenc tanulmányában kitér arra, hogy minden társadalom megkívánja a szervezetséget. Így tehát a mások megsegítését célzó akcióknál is fontos, hogy az szervezett keretek között működjön. Ennek a beteljesülését szolgálják a civil szervezetek, akik a rendszertelen társadalmat összefogják a célirányos működés érdekében.⁶⁹ Ebből is láthatjuk, hogy a két szféra közti kapcsolat nem egyirányú, és úgy gondolom nem is szabadna annak lennie. Az önkormányzatok támogatják a civil szervezeteket, de természetesen – mondhatni, ezért cserébe – a civilek is segíthetik az önkormányzatokat önkéntes munkájukkal.⁷⁰

Az Önkéntes Kezdeményezések Nemzetközi Szövetsége (IAVE) egyik, 1990-ben Párizsban tartott konferenciáján a következő megállapítások kerültek kihangsúlyozásra az önkéntességgel kapcsolatban:

⁶⁸ Boldog Salamon Kör vezetőjének elmondása alapján.

⁶⁹ SZIGETI (2003)

http://www.3sz.hu/sites/default/files/uploaded/az_onkentesség_szerepe_a_fejlett_piacgazdasagban_szigeti_ferenc_albert_szakdolgozat_2003.pdf

⁷⁰ BRACHINGER

- az önkéntesség egy olyan munka, melyet a személy önként vállal, arra csak saját akaratából jelentkezhet
- az önkéntes munka lehetőséget teremt a közösségi részvételre
- szolgáltatás, melynek létrehozója többségében civil szervezet
- célja a szolidaritás hangsúlyozása, az arra rászorulókat pártfogolása, egy jobb életminőség megvalósítása
- az igazság, a harmónia szolgálata.⁷¹

A kérdés az, hogy miért is szeretnének a szervezetek kapcsolatba kerülni az önkormányzattal? Miért van szükségük egyáltalán valakire, aki támogatja és elfogadja őket, akivel hálózatot alakíthatnak ki? Scsaurszki Tamás öt pontban foglalja össze ezeket az indokokat: először is a szervezetek szeretnének kiigazodni a világban. Éppen ezért a több szem többet lát elv mentén keresik azokat az intézményeket, akiknek nézőpontjaival azonosulni tudnak. A második tényező, amiért a szervezetek sokkal inkább dolgoznak csoportban, az az, hogy szeretnének részt venni az őket érintő ügyekben. Ezek az ügyek egyre komplexebbek egyre több embert érintenek, ehhez pedig szükséges az, hogy ezek a szervezetek összefogjanak és egyesítsék forrásaikat. A szervezetek rájöttek arra, hogy mindenképp függenek egymástól. A szervezetek előbb utóbb úgy is kapcsolatba lépnek egymással. Egy esetleges rossz partner viszont ronthatja a szervezet hírnevét, ezért előnyösebb az a megoldás, ha előre kiismerik a többi szervezetet, így nem érheti őket „meglepetés”. Továbbá a szervezetek számára fontos a tapasztalatok átadása. Viszont ennek egyik fő feltétele a jó kommunikációs hálózat kiépítése és hosszú távú megőrzése. Végül pedig érzelmileg is szükségük van a civil szervezeteknek a támogatottságra, amelynek kiváló alapot szolgál a mások segítésében való összefogás.⁷²

A továbbiakban azt nézzük meg, hogy az önkormányzat milyen támogatási rendszert dolgozott ki a civilek számára, valamint melyek azok a pályázat nyújtotta lehetőségek, amelyek közelebb viszik a szervezetet az önkormányzathoz.

4.1. A támogatások fajtái Óbudán

A III. kerületi önkormányzat civil rendelete a fővárosi önkormányzat civil rendeletéhez hasonló, ám annál sokkal konkrétabb támogatásokat foglal magában. Az önkormányzat költségvetésében elkülönített keretösszeget két félévben került kiosztásra,

⁷¹ FERNANDEZ I BARRERA (1997)

http://www.kka.hu/_Kozossegi_Adattar/PAROLAAR.NSF/d735fd2254be3c2ac125690d004a5c81/4f5da88cdb3076b3c12568860006d325?OpenDocument

⁷² SCSAURSZKI (2009:13)

melyet ebben az évben egy nagyobb összeggel kiegészítettek. Ezen az összegben belül még egy összeg el van különítve azoknak a szervezeteknek, akik már régebb óta tevékenykednek a kerületben. Ahogy általában, itt is megkülönböztetünk nem pénzbeli és pénzbeli támogatásokat. A nem pénzbeli támogatások között szerepelnek az infrastrukturális szolgáltatások, melynek keretében a kerületben működő civil szervezetek ingyenesen tudnak nyomtatni, fénymásolni, faxolni és internetezni, amely a kisebb költségvetéssel rendelkező civil szervezeteknek nagy segítséget jelent. A szakmai támogatás az általam is említett szolgáltatásokon – fórum, honlap, levelezőlista – túl lehetőséget biztosít arra, hogy az önkormányzat hivatalos lapjaiban költségmentesen megjelenhessenek. Továbbá az önkormányzat azon eszközeit, amit már nem tud hasznosítani, pályázat útján, kedvezményesen, vagy ingyenesen eszköztámogatás címén a civil szervezeteknek átad. Valamint kedvezményesen vagy akár térítésmentesen bérleményhasználatot is biztosít az arra rászoruló civil szervezeteknek. A pénzbeli támogatások között szerepel a pénzeszköz átadása, a közfeladatok ellátásához, valamint az önként vállalt feladatok ellátásához szükséges források biztosítása. További támogatásban részesülhet az a civil szervezet, akinek tevékenységét a III. kerületi lakosság kimagaslónak ítéli. A szervezet kiérdemli az év civil szervezete elnevezést és bruttó 500.000 forint jutalomban részesül Óbuda-Békásmegyer Önkormányzatának jóvoltából.⁷³

4.2. Az együttműködés kiinduló pontja - pályázatok

A minden évben – pl. „Nyári tábor” pályázat - vagy félévben – pl. „Civil működési” pályázat - meghirdetett pályázatok közül kiemelkedő a „Fogadj örökbe egy zöldterületet” pályázat, amellyel az önkormányzat egy közfeladat ellátását engedi át az arra pályázó civil szervezetnek. Ennek keretében a civil szervezet egy éven át rendben tart illetve – amennyire erejéből, szakértelméből telik - felújít egy közterületet. Ezen kívül egyedi, mindig az adott körülménytől függően kerülnek kiírásra különféle pályázatok.⁷⁴

Nézzük először is a Művészettel-, Tudománnyal- Hittel a Közösségért Közhasznú Egyesületet. Ahogy már említettem a szervezet fiatalabb az általam vizsgált másik szervezetnél. A szervezet vezetője általában a „Nyári tábor pályázatot”, valamint egy, a működési költségeket fedező pályázatot nyújtotta be eddig. A szervezet vezetője a többi támogatási fajtát nem ismeri. Bizonytalan volt a válasza arra a kérdésre is, hogy a jövőben tervezi-e, hogy az önkormányzattal valamilyen közös projektet valósítson meg. A vezető nem

⁷³ Óbuda-Békásmegyer Önkormányzat Képviselőtestületének 9/2009. (III. 30.) rendelete 13. § (1)

⁷⁴ Óbuda civil referensével folytatott interjúból merítve.

tudja, hogy milyen ügyekben, milyen céllal lehetne együttműködési megállapodást kötni az önkormányzattal. Legfőbb problémaként jegyezte meg, hogy a szervezettel kapcsolatban az adminisztratív tevékenységek sokaságát, amelyet olykor-olykor a jogszabályok nyelvezete is megnehezít. Egybevágó véleményt fogalmaz meg ezzel kapcsolatban a Civil Kapcsolatok Főosztályának egyik vezetője, aki szerint viszont az is nehezítő körülmény, hogy a jogszabályok folyamatosan változnak, így azokat mindig újra „érhetően” közvetíteni a lakosság felé, egy mindig állandó kihívás lenne. Az interjú során több lényeges információ is kiderült a pályázati és egyéb források folyósításáról. A szervezet vezetőjének elmondása szerint az önkormányzat felől érkező kifizetések mindig időben történnek. Alapvetőnek kellene lennie annak a követelménynek, hogy az önkormányzatok a kifizetéseket időben indítsák el.⁷⁵ Ugyanis rengetegszer fordul elő, hogy a szervezetek részére kiírt pályázatoknál irányadó hiánypótlásra sokszor néhány napos határidőt szabnak ki, ezzel szemben az önkormányzati kifizetések pedig több hónapos csúszásban vannak. Ezért lenne fontos, hogy ugyanolyan feltételekkel kérjék számon a szervezeteket, amelyeket maguk is be tudnak tartani.⁷⁶

A Boldog Salamon Kör és az önkormányzat első együttműködési kísérlete a korábban említett orgona felújítása volt. A polgármester az akkoriban még újonnan alakult szervezetre bízta a – másfél millió forintot érő – projektet. Azóta is több kisebb- nagyobb program került megvalósításra. Ilyen például a Szent József ház, amelynek felújítására több mint tízmillió forintos keretet kapott a szervezet. Az egyre nagyobb volumenű megbízatásokból is látszik az önkormányzat bizalmának és elköteleződésének növekedése a szervezet irányába. A szervezet történetének eddigi legmeghatározóbb projektjét indíthatta el 2012-ben. Ennek legelső mozzanata az volt, hogy Óbuda polgármestere egy fórum keretében felkínálta a civil szervezeteknek, hogy az Ófaluban található hatalmas térrel „kezdhetnek valamit”. A különféle szervezetek egy fórum keretében ismertették ötleteiket. A pályázatban természetesen a kivitelezés fázisait is be kellett mutatni, amely mellé egy költségtervezet is párosult. Ezek ismeretében másfél-két hónap leforgása alatt a Boldog Salamon Köré lett végül a győztes pályamű.⁷⁷ Miután mindazon alapvető tudnivalókat felvázoltam - kapcsolattartás formái, támogatások, pályázati lehetőségek –, amelyek elvezettek ahhoz, hogy a játszótér is megvalósulhasson, szeretném ismertetni a többi közrejátszó tényezőt is amellet, hogy felszínre kerülnek még a két szféra egyéb jellemzői is.

⁷⁵ Interjú a Művészettel-, Tudománnyal- Hittel a Közösségért Közhasznú Egyesületet vezetőjével

⁷⁶ CZIBOLY (2009:179)

⁷⁷ Boldog Salamon Kör vezetőjével készített interjú felhasználásával.

5. Az együttműködés pro és kontra oldala

A Boldog Salamon Kör vezetésével 2013-ban meg is kezdődhetett a játszótér illetve a hozzá tartozó park kialakítása. Lássunk néhány előnyt és hátrányt,⁷⁸ mely akkor jelenik meg, ha az önkormányzat a civil szervezetek által látja el a lakosság szükségleteit. Kákai László a közvetett feladat ellátás során megjelenő pro és kontra érveket a következőképp csoportosítja:⁷⁹

Pro érvek:

a) A feladatellátás során felmerülő problémákkal nem az önkormányzatnak kell megküzdenie. Ezt támasztja alá a Boldog Salamon Kör vezetője, aki szerint a szervezetek egyik legfőbb feladata, hogy munkájukkal azt éreztessék, hogy nagy terhet vesznek le az önkormányzatról. A játszótér projekt kapcsán is felmerült egy probléma, miszerint a parkot késő este is használó fiatalok által keltett zaj zavarta a lakókat, így ezt a civil szervezet egy nyitvatartási renddel oldotta meg. Az önkormányzat részéről ez egy nagy tehermentesítés, hiszen ezt a „kisebb” problémát így nélküle, házon belül oldotta meg a szervezet.

b) A feladat ellátást könnyebben az igényekhez tudják kötni. Mielőtt megkezdődött volna maga a pályázat és a megvalósítás, természetesen a civil szervezet a lakossággal is egyeztetett. A Boldog Salamon Kör vezetőjének elmondása szerint igyekeztek a lakosság tapasztalataira építkezni, majd ezeket az igényeket közvetíteni az önkormányzatnak. Így tudták felmérni, hogy jelenleg Óbudának egy közparkra, egy játszótérre van szüksége. A civil szervezetek egyfajta közvetítő funkciót töltenek be a társadalomban. Természetesen nem rendelkeznek olyan széles körű eszközökkel, mint az önkormányzatok, de minthogy a szervezetek tagjai is a lakosság közül kerülnek ki, máris kiterjedtebb információ birtokában vannak. Az önkormányzatok így még azelőtt információkat kaphatnak, mielőtt belekezdenek a tervezésbe. Ezt azonban két oldalról is meg lehet még vizsgálni. A civil szervezetek által megvalósuló lakossági „igényközvetítés” vagy lakossági részvétel javíthatja, de károsíthatja is az önkormányzat legitimitását. Amennyiben a lakosság részt vesz egy-egy döntés-megalapozó akcióban, azáltal javítja, de amennyiben ez nem történik meg, és az igények nem jutnak el a döntéshozó kezébe, az ronthatja a döntés és az eredmények társadalmi megítélését.⁸⁰ Az igényfelmérést követően a szervezet egy játszóteret is magába foglaló park kialakításának

⁷⁸ A pro és kontra érvek kifejtésénél a Boldog Salamon Kör vezetőjével lefolytatott interjú során hozzájutott információkat dolgoztam fel.

⁷⁹ KÁKAI (2009:158-163)

⁸⁰ BULLAIN - CSANÁDY (2008:30-31)

kívánalmát fogalmazta meg. Magánál a pályázat bemutatásánál fontos szerepet játszott – és ezt a szervezet vezetője a sikeres együttműködés egyik fontos tényezőjeként nevezte meg -, hogy a tervezet bemutatása egyértelmű célkitűzést tartalmazott, átláthatóan, tisztán, a legkisebb részleteket is magába foglalóan vázolta fel az ötleteket. Így az önkormányzatnak nem okozott nagy „fejtörést”, nem vont maga után pluszterhelést.

c) A rendelkezésre álló pénzügyi keretből a szervezet sokszor magasabb színvonalú és minőségű szolgáltatást tud megvalósítani. A szervezet vezetője egyértelműen alátámasztotta az előző kijelentést. A civil szervezet az általa foglalkoztatottak minimálbérnek megfelelő pénzügyi keretet elkéri az önkormányzattól, így még a személyi jellegű ráfordítások területén is könnyíti az önkormányzat kiadásait.

d) A szolgáltatások szakszerűbben, hozzáértőbben valósulnak meg. Az interjú során felmerült az a mindenképpen pozitívnak értékelhető tény, hogy a helyi igényeket, a helyi terepet sokkal jobban ismeri egy helyi tervező vagy szakember, mint egy olyan specialista, akit más körzetből rendelnének oda.

e) Leszabályozottság. Egy külön, adott megállapodásra létrehozott szerződésben sokkal jobban ügyelnek a részletekre, hiszen a feladatok átadására, átcsoportosítására nagy gondot kell fordítani, a szabályokat írásban kell lefektetni. Ez egy biztonságot adhat az önkormányzatnak. (Ám később láthatjuk, hogy az önkormányzat felől irányuló bizalom miatt nagyobb teret kapott a szervezet.)

f) Szolgáltatások kreatív megvilágításban. Az önkormányzatok általában az évek során kiismert, megszokott szakemberekkel végeztetik el a különböző feladatokat. Ezzel szemben a civil szervezetek - legalábbis az általam vizsgált szervezetre mindenképp elmondható - a lakossági igényekhez igazítva próbálják a lehető legeredményesebben, legváltozatosabban megvalósítani munkájukat.

Kontra érvek:

a) Az önkormányzat csak azon a körön belül tud számon kérni, amit előre lefektettek a szerződésben. Ezt ki lehet küszöbölni a folyamatos konzultációval. A Boldog Salamon Kör szervezet a legtöbb feladatrészt végrehajtása előtt konzultált az önkormányzattal. Sok esetben az önkormányzat különböző szerveivel is tanácskoztak, ismertették az ütemtervet, így ki lehetett küszöbölni az esetleges ellentmondásokat. A projekt során a városüzemeltetés

kívánalmainak is megfeleltek, ugyanis egy előzetes egyeztetés során az intézmény vezetői különböző elvárásokat támasztottak a játszótéri játékokkal kapcsolatban, hogy azok megfeleljenek a biztonsági előírásoknak.

b) A foglalkoztatott személyek munkaviszonya nem hosszú életű, nem biztos az egzisztenciájuk. Ezzel ellenétes véleményt fogalmaz meg a szervezet vezetője, hiszen állítása szerint a szervezet továbbra is foglalkoztat több embert is a park fenntartása céljából. Tehát a projekt idejének leteltével nem szűnik meg a feladatellátás, a szervezet továbbra is vállalta a játszótér rendben tartását, esetleges későbbi javítását.

6. A bizalom

Még egy lényeges tényező, aminek hiányában már a kezdeteknél problémák akadhatnak, ez nem más, mint a civil szervezetekbe vetett lakossági és önkormányzati bizalom, amely a projekt végállomásáig vezető úton is folyton jelen volt.

*„A bizalom nem más, mint valamilyen körülmény kedvező alakulásába vetett hit, remény. Olyan virtuális kötőelem, amely az egyének és a társadalmi csoportok közötti kapcsolatokban termelődik, formálódik. Ezáltal a közösségi kohézió és társadalmi integráció fontos eleme.”*⁸¹ A pályázat benyújtásánál a pályázat teljesen ki volt dolgozva, mindre alaposan ügyeltek. Azonban ebből aligha derülne ki az, hogy valóban erre van szüksége a településnek és nem pedig az óvoda felújítására, vagy mondjuk egy új könyvtárra. Az interjúm, amelyet a Boldog Salamon Kör vezetőjével készítettem, egyértelműen azt bizonyítja, hogy az önkormányzat „vakon” megbízik a szervezetben. Ezt támasztja alá Bús Balázs, Óbuda polgármestere is, aki a kerületi civil szervezeteket összefoglaló könyvben azt nyilatkozza, hogy a civil szervezetek, mivel sokkal közelebbről tapasztalják a problémák felbukkanását, sokszor hamarabb értesülnek egy fennálló dilemmáról, mint ahogy az az önkormányzat elé kerül, mint ügy.⁸² A problémákkal tehát először a civil szervezetet keresi fel a lakosság, irántuk egyelőre nagyobb a bizalom, mint az önkormányzat felé. A szervezet vezetője szerint ez már egy jól kiforrott rendszer, amiben ők látják el a kommunikációs csatornában működő „hídszerepet”.⁸³ Török Marianna a nonprofit szervezetek iránti bizalomról szóló írásában egyfajta különleges adottságból eredő bizalmi jelzővel illeti a civil szférát. Szerinte ez a szervezetek kettős jellegéből eredeztethető, miszerint az elsődleges (családi) forma és a harmadlagos (vállalati) forma egyfajta egyvelege, melyet másodlagos

⁸¹UTASI (2009:113)

⁸²TÓFEJY [szerk.] (2009:11)

⁸³REISINGER (2012:4)

formának is nevezünk. A civil szervezetek célkitűzései kevésbé szétszórtaak, mint ahogy azt a családoknál megfigyelhetjük, de semmiképp sem annyira szigorúak, mint a vállalatok elvárásai ez ügyben. A szervezetnél a tagsági viszonyt az ember saját maga kezdeményezi, és nem beleszületik, mint az elsődleges formánál. A szervezetben zajló kölcsönhatások tekintetében leginkább a családi viszonyokhoz hasonlít. A harmadlagos formában élő szervezett kommunikáció bizonyos fókig a másodlagos formában is megjelenik, de mégis dominánsabb az elsődleges formát jellemző szabadabb információcsere.⁸⁴

Kuti Éva felvázolja azokat a körülményeket, amelyek minden bizonnyal a bizalom elvesztéséhez vezetnek. Álláspontja szerint a hazai civil szervezetek többsége pénzügyi gondokkal küzd. Emellé csatlakozik még a szakmai hozzáértés hiánya, a szolgáltatások romló tendenciája és a botrányok számának emelkedése.⁸⁵

7. Eredmények, távolabbi kilátások

A szervezet által végzett munka önállóan folyt, ám ez nem zárta ki azt, hogy az önkormányzat és a lakosság nyomon tudta követni a munkálatokat. Ugyanis a civil szervezetek felé megalapozott az az elvárás, hogy a pályázati – és egyéb – források igénybevétele és azok alkalmazása feleljen meg a nyilvánosság követelményének. Itt jegyezném meg, hogy egyetérték azzal a megállapítással, miszerint a civil szervezeteknek, mondjuk így „szükségük” van arra, hogy saját erőből vegyenek részt ilyen pályázatokban és versenyekben. Hiszen a fenntartásuk finanszírozásának kizárólag állami átvállalása nem motiválná a szervezeteket az önfenntartásra és az államnak is súlyos terhet jelentene.⁸⁶ A pályázat során a civil szervezet nem maga végezte a projekttel kapcsolatos kifizetéseket, utalásokat, ezeket mind az önkormányzat felügyelte és ellenőrizte. A szervezet vezetője szerint ez a projekt egy kiemelkedő példa volt arra, hogy milyen egy együttműködés, ami abszolút helyi szinten merül fel és oldódik meg. Ez nem csupán az eredményt, mint tényleg foglalja magába, hanem emellé párosul az is, hogy az egyeztetések során kölcsönös rugalmasság és elköteleződést lehetett érezni mindkét oldalról. A kerületben létező civil szervezetek egymás közti kapcsolatára azonban mindenképp igaz Nárai Márta a nyugat-dunántúli civil szektor helyzetéről tett észrevétele, miszerint hamarabb kialakul egy kapcsolat kettő szervezet között, ha ugyanazon a szakterületen működnek.⁸⁷ Ezt bizonyítja az a számos

⁸⁴ TÖRÖK (2003:9)

http://nydi.btk.pte.hu/sites/nydi.btk.pte.hu/files/doktori_vedesek/TorokMarianna2013_tezisek.pdf

⁸⁵ KUTI (2008:48)

⁸⁶ BÓDI - JUNG - LAKROVITS (2003. p. 188)

⁸⁷ NÁRAI Márta (2008)

http://doktori.tatk.elte.hu/2009_narai_tezis.pdf

együttműködés, amelyet a Boldog Salamon Kör kezdeményező akciója során létrejöhett többek között az Óbor-kör nevezetű szervezettel, amely szintén egy kulturális egyesület. További kiváló példaként szolgál az őshonos gyümölcsfáknak otthont adó Tündérkert, melynek fáit a civil szervezetek és a kerületben élő családok fogadták örökbe és gondozzák 2014 márciusától. *„Reményeink szerint valóra válhat az elképzelés, amely szerint a kert építése egyé válik a közösség építésével”*- nyilatkozta Gallai Máté, a szervezet vezetője. Varga Mihály nemzetgazdasági miniszter elmondása szerint a mezőgazdaság megőrzésének egyik fontos momentuma a 2011-ben indítványozott „gyümölcsészeti” megállapodás, amelyhez azóta is több civil szervezet, egyház és egyéb szervezet csatlakozott.⁸⁸ Az együttműködési megállapodás 2014. április 25.-én zárult le a park átadásával. De ahogy már említettem ez csak formai lezárás volt, hiszen a közterület jelenleg is a szervezet kezelése alatt áll. A projekt több pozitív visszacsatolást kap mind a lakosságtól, mind pedig a polgármestertől, aki azóta is sokszor hivatkozik rá, mint az együttműködés példaértékű mintájára.⁸⁹

IV. Modellek

1. Sherry R. Arnstein részvétel létrája

A részvételnek különböző fokozatait ismerjük. Ahhoz, hogy átlássuk ezeket az átmeneteket szükség van egy támpontra, egy - már jól kidolgozott - skálára, melynek feltérképezése után egy személyre szabott rendszert tudunk felépíteni. Az én fogódzkodóm Sherry R. Arnstein létrája, mely a civil részvétel nyolc fokozatát tárja elénk. Arnstein egy igen jelentős megállapítással indítja gondolatmenetét. Nem elegendő az ember pusztá jelenléte a részvételi eljárásban, hanem rendelkezni kell a hatalom egy bizonyos hányadával ahhoz, hogy hatást tudjunk gyakorolni az adott projekt keretében hozott döntésekre. Ameddig nem osztják fel a hatalmat azok között, akik magában a döntés eredményében érdekeltek, addig a „hatalomnélküliek” csupán egy kellemetlen és időpazarló folyamat mellőzhető szereplőjének érzik magukat.⁹⁰ A következőkben ismertetném a létra egyes fokozatait, amely a társadalmi részvételt szemlélteti. A létra legalsó fokán található a manipuláció, felette egyel pedig a terápia elnevezésű részvételi módozat. Ezt a kettő fokozatot együtt a „nem részvétel” kategóriájának nevezik. A manipuláció esetében a „résztvevők” nem érvényesíthetik

⁸⁸Őshonos gyümölcsfák a Tündérkertben

<http://obuda.hu/hirek/oshonos-gyumolcsfak-a-tunderkertben/>

⁸⁹Boldog Salamon Kör vezetőjével készített interjú alapján.

⁹⁰ARNSTEIN

<http://lithgow-schmidt.dk/sherry-arnstein/ladder-of-citizen-participation.html#d0e70>

akaratakat.⁹¹ A következő szint a terápia, melynél Arnstein úgy írja, hogy a hatalom hiánya rokon értelmű kifejezése a mentális betegségeknek. A harmadik, negyedik és ötödik szinten már fel-felbukkan annak a reménye, hogy a részvétel valamilyen eredménnyel is járhat. Az informálásnál a legfontosabb, hogy minden érintett számára világos legyen, hogy milyen jogok illetik őket, milyen választási lehetőségek vannak, már ami a részvételt illeti. A negyedik létrafokot Arnstein konzultációként nevezte el. Itt jegyzi meg, hogy az egyes létrafokok, mint például a konzultáció is, csak magában nem sokat ér, muszáj, hogy más részvételi szintek is párosuljanak hozzá. Lehetővé kell tenni, hogy a döntésben résztvevők meglátásait, ötleteit valóban felhasználják és eljuthasson arra a pontra, ahol az megvalósul. A következő fokra lépve az egyeztetést találjuk. Itt szabad a véleményezés, kibontakozás, de még hagy egy kiskaput a hatalommal gyakorlóknak arra az esetre, ha nem értenének egyet a részvétel gyakorlóival. Egyel feljebb már a partnerség áll, ahol felosztják a résztvevők között a hatalmat. Ezután az átruházott vagy más néven meghatározott hatalom ahol valódi sikereket lehet elérni, azonban fontos, hogy itt már nem szabad érzékeltetni a hatalmi különbségeket. Végül pedig a legfelső, nyolcadik létrafok, a civil kontroll, a közösségi irányítás, amelynél teljes körű hatalom átruházás valósul meg egy bizonyos dologgal kapcsolatban, ám fontos megjegyezni, hogy „egy nemzeten belül senki sem rendelkezik abszolút kontrollal.”⁹²

⁹¹ ARNSTEIN (2000:240-252) idézi: CSANÁDI - CSIZMADY - KÖSZEGHY (2010: 17-18)

⁹² ARNSTEIN

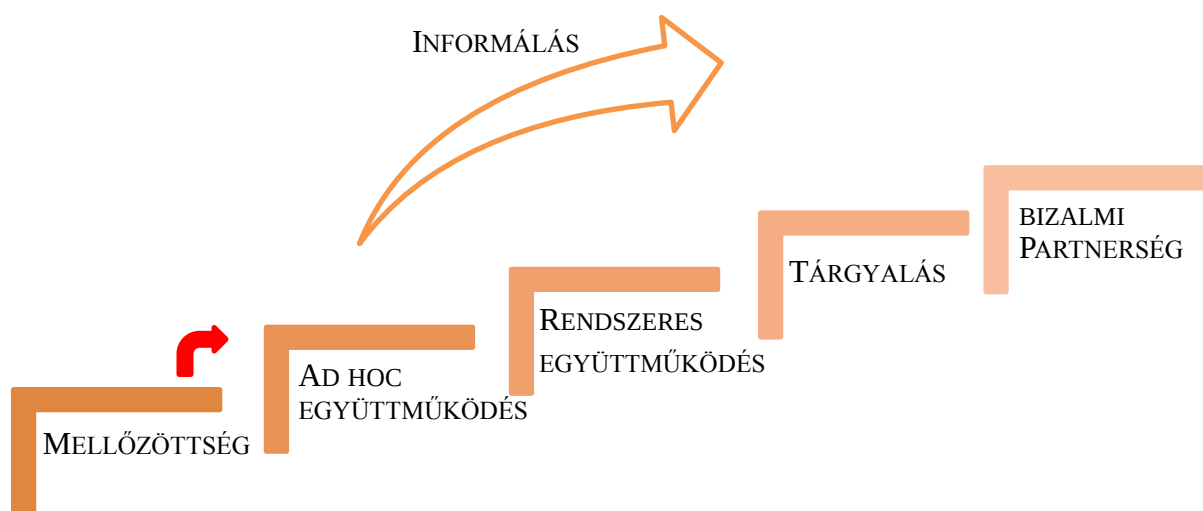
<http://lithgow-schmidt.dk/sherry-arnstein/ladder-of-citizen-participation.html#d0e70>
Utolsó sor szó szerinti fordításban: Though no one in the nation has absolute control.

2. Modell a civil szervezetek kategorizálásához – a részvétel lépcsőjén

Arnstein modelljét – amit eredetileg a civil társadalomra vonatkozóan alkotott meg – alapul véve a következőekben a civil szervezetekre vonatkozóan az általam megalkotott ábrát vázolom fel, mely a III. kerületben lefolytatott kutatásom eredményeképp született. A vizsgált két civil szervezet ezen a skálán való elhelyezése lesz a következő feladat.

2. számú ábra: Óbuda modell

Saját szerkesztés

A legtöbb részvételt szemléltető ábra alsó szintjeinek egyikén kap helyet az informálás, ami a résztvevők teljes körű tájékoztatását jelenti. Én még is úgy gondolom, hogy ez már annyira alapvető tényező, hogy nem is a lépcső aljának, hanem sokkal inkább az ábrán átívelő, minden szinten megjelenő jellemzőnek titulálom.

A legalsó lépcsőfok a mellőzöttség, amely magába foglalja a közömbösséget, és az érdektelenséget. Ha részvételről beszélünk, akkor ennél a foknál is kell lennie „valaminek”, valami apró dolognak. Tapasztalataim alapján erre a szintre sorolnám a honlapon történő egyeztetést, vagy a különböző fórumokat, amelyeknél – bár a civilek aktívan kérdeznek – leginkább egyoldalúságot vélek felfedezni. A fórumokra példaként hoznám a jogszabállyal, rendeletekkel kapcsolatos tájékoztatókat, ahol felhívják a figyelmet a részvételre való bekapcsolódásra. Úgy gondolom, ha a civil szervezet, aki részt vett a fórumon és esetleg még hozzá is adott valamit az önkormányzat civil rendeletéhez (pl. javaslatot tett egy részvételi

mód kiterjesztésére stb.) és utána nem használja ki azokat a lehetőségeket, amelyeket az nyújt, és nem lép egyel tovább a következő szintre, akkor az egész egy szükségtelen, elhagyható procedúrának tűnhet. További példaként, hogy amennyiben egy civil szervezet részt vesz egy olyan fórumon, ami a pályázati lehetőségek kihasználásáról szól, de utána nem készít el a közeljövőben egy pályázatot és nem lép egy fokkal előrébb, akkor az a részvétel szintén feleslegesnek bizonyul. Úgy gondolom, hogy az első lépcsőt – amit az ábrán piros nyíllal hangsúlyoztam is - mindenképp követnie kell a másodiknak, különben ez csak a részvétel árnyéka lehet. Ezen a lépcsőn a felekre a távolságtartás jellemző, nincs közös cél lefektetve, ezért nem érdekeltek egymás megismerésében.

A skála második lépcsőfokát ad hoc együttműködések képviselik. Ilyenekből találunk talán a legtöbbet, és úgy gondolom a köztudatban is inkább ez a fajta együttműködés a legelterjedtebb. Ezen a lépcsőn helyezkednek el azok a civil szervezetek, akik alkalmanként, egy-egy önkormányzati felhívásra reagálva beállnak a „sorba”. Gondoljunk itt a környezetvédelemmel kapcsolatos megmozdulásokra (pl. hulladékgyűjtés), vagy egy adománygyűjtő akcióban való közreműködésre, felajánlásra. Itt már megjelenik az önkormányzat felől egyfajta feladatátadás, kisebb súlyú döntések átengedése (pl. a különböző megmozdulások koordinálása, vagy rekrutáció, tehát mások bevonása). Óbuda civil referensével és a civil szervezetekkel folytatott beszélgetés alapján kiderült, hogy nagyon sok szervezet vesz részt pályázatokban, aminek végrehajtása által befolyást tudnak elérni a lakosságnál. Ezen a lépcsőn a részvétel mégis eseti jellegű, csupán egy-egy alkalommal készítik el a pályázatokat, és itt az önkormányzaton és a gazdasági helyzeten is múlik, hogy ez a részvétel - a pályázat elbírálása után - megvalósul-e. Az önkormányzat szigorúan ellenőrzi a források felhasználását. Az együttműködés eseti, kisebb jelentőségű részvételtől van szó, ezért nem jellemző a szoros kapcsolat a két fél között.

A következő fokozaton álló civil szervezetek rendszeresen együttműködnek az önkormányzattal. Szinte rutinszerűen adják be – a már komolyabb jelentőséggel bíró – pályázataikat és törekednek minél szorosabb kapcsolatot kialakítani az önkormányzattal. Erre kiváló példa a - már korábban is említett - „Fogadj örökbe egy zöldterületet” pályázat mellyel folyamatos rendben tartják az adott területet, valamint elvégzik a szükséges újításokat. A kapcsolatban kezd alakulni a bizalom is. Ugyanis ez már nem egy olyan projekt, aminek keretében a pályázó csak egy kisebb kör számára használja fel a pályázati forrásokat (vagy éppen saját maga számára), hanem egy egész lakosság a haszonélvező, ezért mindenképp nagyobb a felelősség az adott szervezeten. Ezen a szinten a civil szervezet keze még mindig meg van kötve, hiszen az elvárt minőségtől, céltól nem térhet el. Az ellenőrzés még mindig

jelen van az önkormányzat felől, de már nem olyan szigorúan, mint az előző esetben. A hosszabb (minimum 4-5 hónapos) együttműködés lehetővé teszi, hogy a felek kiismerjék egymást, tanuljanak egymástól.

Az utolsó előtti lépcső a tárgyalás nevet kapta, ahol a szervezet és az önkormányzat egy olyan megállapodást, stratégiát dolgoz ki, amelyben mindketten egyelő feltételekkel, jogosítványokkal rendelkeznek. Itt a konkrét problémát, jövőbeni tervet, javaslatot felvető egyeztetésekről, megbeszélésekről, komoly eredményeket elváró fórumokról van szó. Ezen a civil szervezet bátran elmondja véleményét, amelyre az önkormányzat reflektál, illetve utólagosan bizonyítja is, hogy azokat az ötleteket beleépítették egy koncepcióba, tervzetbe. Amint ezek a vélemények formálisan, azaz írásban is megvalósulnak, tárgyalásnak nevezzük. Erre hoznám fel példaként Óbudán az Integrált Településfejlesztési Stratégia és Településfejlesztési Koncepciót, amely a munkacsoportok által lehetővé teszi a döntésekben való részvételt, amely az egyes részkoncepciók kidolgozásában és azok végrehajtásában való közreműködést eredményez. Itt az elején még nincs meghatározva egy konkrét stratégia, mivel azt közösen dolgozzák ki majd valósítják meg. Itt a módosítás már nem egyoldalúan történik, hanem mindenkinek lehetősége van alakítani a jövőbeli történéseken. Ezen a fokozaton kezd kialakulni a mellérendeltségi viszony.

Végül az utolsó lépcsőfok a bizalmi partnerség, ahol már megvalósul (majdnem teljes körűen) a függetlenség. A korábbi ad hoc jellegű pályázatoktól eltérően itt nincs részletekbe menően meghatározva, hogy a szervezet az összeggel mit kezdjen. A szervezet dönti el, hogy az adott projektet hogyan viszi véghez, az önkormányzat csak az eredményt várja el. Bár a megállapodás részletesen kidolgozott, az mégsem az ötletekre és az eszközök kiválasztására vonatkozik. Így, ezen a szinten valósulhat meg leginkább Arnstein elvárása, hogy a hatalom legyen szétosztva a résztvevők között, így jöhet létre a valódi részvétel. Itt már nem közösen dolgozzák ki a tervet, hanem a szervezet maga áll elő ötletével és a megbízás kezdetével önállóan viszi véghez elképzeléseit. Az együttműködés alapja a bizalom, amely nélkül véleményem szerint, és a tapasztalataim is ezt igazolják, nem valósulhat meg a hosszantartó, eredményes partnerség. Már nincs szoros ellenőrzési tevékenység az önkormányzat részéről. A lépcső tetején már megvalósul az egymás mellettség, a valódi, bizalmi partnerség. Arnstein megállapításai⁹³ itt is igazak, miszerint a valódi életben ahhoz, hogy teljes egészében lefedjük az állampolgári részvételt több mint százötven lépcsőfokra lenne szükség. Tehát nem tudjuk

⁹³M. CONNOR

http://geography.sdsu.edu/People/Pages/jankowski/public_html/web780/Connor_1988.pdf

maradéktalanul megfogalmazni a bevonódás szintjeit, de úgy gondolom jelen esetben nincs is rá szükség.

2. számú táblázat: A részvétel egyes szintjeinek jellemzése

	Kapcsolat jellemzője	Bizalom	Döntéshozás	Ellenőrzöttség
Mellőzöttség	távolságtartó	nem jellemezhető	döntés hiánya	nem jellemezhető
Ad hoc együttműködés	felületes	kezdetleges	kisebb súlyú	szigorú
Rendszeres együttműködés	erősödő		érdemleges	szükségszerű
Tárgyalás	szoros	formális	közösen meghozott, jelentős	minimális
Bizalmi partnerség	bizalmas	teljes körű	nagymértékű, önálló	

A következőkben a Boldog Salamon Kört valamint a Művészettel-, Tudománnyal-Hittel a Közösségért Közhasznú Egyesületet fogom elhelyezni az ábrán.⁹⁴ Az utóbbi szervezettel készített interjúból egyértelműen látszott, hogy ez a szervezet – leszámítva azt, hogy pár éve alakult – nagyon kezdő még. Eddig csupán néhány pályázatot adott be, azok se voltak olyan „jelentősek”. A rá irányadó jogszabályokat nem ismeri – elmondása szerint nem is érti a jogi nyelvet-, a többi civil szervezettel sincs különösebben közeli kapcsolatban. Az önkormányzat és néhány civil szervezet (pl. Boldog Salamon Kör, Óbor-kör Kulturális és Környezetvédelmi Egyesület) által rendezett eseményeken (pl. karácsonyi vásár, Óbuda nap) mint szervező nem szokott részt venni. A Civil Információs Portált ismeri, de nem nagyon használja, valamint a civil hírlevélre is fel van iratkozva. Arra a kérdésre, hogy a jövőben szeretne-e együttműködni az önkormányzattal, azt a választ nyújtotta, hogy nem tudja, hogy kell ilyet kezdeményezni, - a Boldog Salamon Körrel ellentétben - nincs tisztában a lehetőségeivel, azaz az állampolgári részvétel eszközei ismeretlenek számára. A fórumokra különösebb elvárások nélkül szokott elmenni. Leszámítva, hogy benyújtott már egy néhány pályázatot, még is úgy gondolom, hogy ez a szervezet a lépcső legalsó fokához áll közelebb, tehát a mellőzöttségi szintre helyezném el. Itt jegyezném meg, ami ennél a példánál is látszik,

⁹⁴ Az információk egy része a két szervezettel folytatott beszélgetés alapján kerültek feldolgozásra.

hogy nem lehet mindig egyértelműen besorolni egy adott kategóriába a szervezeteket, hiszen azok között vannak átfedések és olykor fel-le jár a szervezet a lépcsőn. Bár itt kell megjegyeznem még egy fontos dolgot, melynél egyetértek Reisinger Adrienn nézőpontjával,⁹⁵ hogy vannak olyan civil szervezetek, akik nem akarnak, vagy nem képesek az önkormányzattal együttműködni, mégis befolyással tudnak lenni környezetükre és ezzel betölteni azt az egyik szerepkört, amiért hivatottak létrejönni.

A Boldog Salamon Kör esetében – a szervezet eddig végzett tevékenysége alapján – mindenképpen a lépcső felső része felé orientálódok. Természetesen ez a szervezet is alulról kezdett el építkezni, de ahogy említettem a szervezet megalakulásának első éveiben már rögtön egy felújítást hajtott végre a kerületben. A bizalom, ahogy kiderült mindenképpen megvan mindkét fél részéről. Az eddigi együttműködések sorra mind megvalósultak, a szervezet mind szakmailag, mind pedig a kapcsolati tőke területén komoly fejlődést ért el idáig. Éppen ezért a bizalmi partnerség lépcsőjére helyezném el. Azonban ennek a szintnek is a tetőfoka az lenne, ha egy idő után, egy bizonyos területért (pl. játszóterek) ők lennének az egyedüli felelősök.

⁹⁵ REISINGER (2012:27)

V. Összefoglaló gondolatok

A részvétel különböző lépcsőivel kapcsolatban úgy gondolom, hogy az önkormányzatoknak fel kellene mérni, hogy ki akar egyáltalán együttműködni velük, és azokkal a szervezetekkel kellene jobban összefogni, a köztük lévő kapcsolatot erősíteni, különböző koncepciókat kidolgozni, mindenkit bevonni arra a területre, amihez a legjobban ért. Amelyik civil szervezet pedig nem szeretné, arra nem kell erőltetni a kapcsolatot. Ugyanakkor ez az együttműködés azért lehet problémás, mert a III. kerületben bár sok aktív civil szervezet van, de nincs annyi lehetőség, hogy minden egyes szervezet azon a lépcsőfokon ahol éppen áll folyamatosan tudja a részvételét fejleszteni. Hiszen ez a terület még kissé kiforratlan, és sok civil szervezet elsősorban nem is azért alakul, hogy az önkormányzattal szoros kapcsolatot alakítson ki. Emellett pedig – általánosságban is – úgy gondolom az önkormányzatok erőforrásai is végesek, nincs mindig keret, idő vagy lehetőség a szervezetek bevonására. A vizsgált önkormányzat esetében – honlapon való tájékozódás, kézikönyv, interjúk alapján – azt lehet elmondani, hogy a szervezetek többsége az első illetve a második lépcsőn foglal helyet, azaz kezdő fázisban vagy ad hoc együttműködésben állnak az önkormányzattal. Ezek között említhetném a környezetvédő civil szervezetek (pl. Óbudai Bonsai egyesület) vagy a szociális szervezetek egy részét (pl. Derűs Évekért Alapítvány). Természetesen a többi lépcsőfokon is vannak szereplők, mint például a GÁT alapítvány, akik új növényzetet építettek az iskola köré a Zöldterület nevezetű pályázaton elnyert összegből. Ők már egyel magasabb fokon tartják a kapcsolatot az önkormányzattal. A felső két fokon lévő civil szervezetek közé sorolhatnám többek között a Jövőbarát Alapítványt, akik az önkormányzattal kötött együttműködési szerződésük alapján több éve különböző drogprevenációs célú programokat szerveznek a kerületi fiataloknak, vagy az Óbor-kör Kulturális és Környezetvédő Egyesületet, akik évek óta együttműködnek mind az önkormányzattal, mind pedig az általam bemutatott Boldog Salamon Körrel is.

Az ábrával sikerült elérni célomat, így különböző szintekkel szemléltetni Óbuda területén tevékenykedő civil szervezetek és az önkormányzat közötti együttműködést, civil részvételt, ennek következtében egy valós képet kapva a kerületben fellelhető részvételi lehetőségekről. Sok modell esetében ugyanis a legeredményesebb együttműködésnek nevezett fokozatok elérhetetlennek bizonyulnak, hiszen olyan elvárásokat támasztanak hozzá, amelyek egy valódi társadalomban kivitelezhetetlenek (pl. egy olyan együttműködési módozat, amelynél a civilek az önkormányzattól teljesen független állapotban vannak). A megalkotott modell az önkormányzatoknak is visszajelzésül szolgálhat, amennyiben azt megosztják a

szervezetekkel. Így a szervezet be tudja sorolni magát az adott lépcsőfokra, majd javaslatait, meglátásait közölni tudja az önkormányzattal, aki ezen visszajelzések alapján meg tudja újítani együttműködési rendszerét. Ez a támogatás természetesen visszafelé is működni tud. Amennyiben a civil szervezet is igényli, az önkormányzat segítséget tud nyújtani abban, hogyan lehet előrébb haladni a skálán, figyelembe véve a szervezet erősségeit, környezetében elfoglalt helyét, fejlődési lehetőségeit, kihozva ezzel a szervezetből a maximumot.

A dolgozat elején kitűzött célok mellett úgy gondolom a felállított tézisem is megállja a helyét. A lefolytatott interjúkból egyértelmű következtetést lehet levonni arra vonatkozóan, hogy a civil szervezetek és az önkormányzat közötti partnerség egyik lényeges pillére a szoros kapcsolatok, a személyes kötelékek, valamint a bizalom. Ezért valósulhatott meg a legutóbbi projekt is, mivel az önkormányzat bízott a szervezetben, ezzel a szervezeten sem volt nyomás, ebből kifolyólag pedig nem volt olyan negatív tényező, amely befolyásolta volna a kapcsolatot. Továbbá a bizalom mellett még lényegi elemként említeném meg a civil szervezetek vezetőinek szakmai hozzáértésének fontosságát, a civil szféráról szerzett tapasztalatok előnyét és a partnerekkel való kapcsolatépítés készségét. A projekt ugyanis annyira sikeresnek bizonyult, hogy azóta is több óbudai civil szervezet fordult a Boldog Salamon Körhöz, hogy tanácsot kérjenek, hogyan is kell egy ilyen sikeres pályázatot lebonyolítani. Ebből az is látszik, hogy a szervezet keresi a többi civillel való kapcsolatot, és szeretné kiszélesíteni ezt az együttműködést, ezért hajlandó megosztani velük a siker tényezőit, valamint lefektetni az alapokat, amik egy következő pályázathoz szolgálhatnak.

Mellékletek

1. sz. melléklet: OECD irányelvek

A sikeres tájékoztatáshoz, konzultációhoz és az állampolgároknak a politikai döntéshozásban való aktív részvételéhez szükséges intézkedésekre vonatkozó útmutató irányelvek
1. Elkötelezettség
Minden szinten szükség van irányításra és erős elkötelezettségre a tájékoztatás, a konzultáció és a politikai döntések meghozatalában való aktív részvétel mellett, a politikusok, a magas rangú menedzserek és a közhivatalnokok szintjén egyaránt.
2. Jogok
Az információkhoz való hozzáféréssel, a visszajelzések adásával, a konzultációval és a politikai döntések meghozatalában való részvétellel kapcsolatos állampolgári jogokat szilárdan meg kell alapozni törvényben vagy irányelvekben. Ezenkívül egyértelműen ki kell mondani, hogy a kormányzat köteles reagálni, amikor az állampolgárok gyakorolják ezeket a jogukat. Az említett jogok érvényesítéséhez feltétlenül szükség van független felügyeleti intézményekre, vagy velük egyenértékű intézményekre.
3. Egyértelműség
Már a kezdeteknél pontosan meg kell határozni a tájékoztatás, a konzultáció és a politikai döntések meghozatalában való aktív részvétel céljait és korlátait. A megfelelő szerepköröknek és felelősségeknek szintén egyértelműnek kell lennie mind az állampolgárok (információk közlése), mind pedig a kormány (olyan döntések meghozatala, amelyekért felelősséggel tartozik) vonatkozásában.
4. Idő
A nyilvánossággal folytatott konzultációt és az aktív részvételt a lehető leghamarabb meg kell kezdeni a politikai folyamat során, hogy több lehetőség legyen a politikai megoldások kialakítására és a sikeres megvalósítás esélyének növelésére. Elegendő időt kell biztosítani ahhoz, hogy a konzultáció és a részvétel eredményes legyen. A politikai ciklus minden szakaszában szükség van tájékoztatásra.
5. Objektivitás
Azoknak az információknak, amelyeket a kormány a politikai döntéshozás során közöl, objektívnak, teljeseznek és hozzáférhetőeknek kell lenniük. Minden állampolgárt azonos bánásmódban kell részesíteni, amikor élnek az információkhoz való hozzáféréssel és a részvétellel kapcsolatos jogaikkal.
6. Erőforrások
Szükség van megfelelő pénzügyi, humán és technikai erőforrásokra ahhoz, hogy a nyilvánosság tájékoztatása, a konzultáció és az aktív részvétel eredményes legyen.
7. Koordináció
A tájékoztatással, a visszajelzések kérésével és az állampolgárokkal való konzultációval kapcsolatos kezdeményezéseket koordinálni kell a kormányzat egységei között annak érdekében, hogy javítsák az ismeretek kezelését, gondoskodjanak a politikai koherenciáról, elkerüljék az erőfeszítések szükségtelen megkettőződését és csökkentsék a „konzultációs kimerültség” kockázatát az állampolgárok és a civil társadalom szervezetei körében. A koordinációs erőfeszítések nem csökkenthetik a kormányzati egységek képességeit az innováció és a rugalmasság biztosítása terén.
8. Számonkérhetőség
A kormányzatok kötelesek számot adni arról, hogy hogyan használták fel az állampolgárok hozzájárulásait, amelyeket a visszajelzéseken, a nyilvános konzultációkon és az aktív részvétel útján szolgáltattak. A kormányzat általános számonkérhetősége érdekében

feltétlenül szükség van intézkedésekre annak biztosítása érdekében, hogy a politikai döntéshozási folyamat nyitott, átlátható és irányítható legyen a külső vizsgálatok és ellenőrzések számára.

9. Kiértékelés

A kormányzatoknak szükségük van eszközökre, információkra és kapacitásra ahhoz, hogy kiértékeljék teljesítményüket, amelyet az információk közlésében, a konzultációk lefolytatásában és az állampolgárok bevonásában nyújtottak, annak érdekében, hogy képesek legyenek alkalmazkodni az új követelményekhez és a politikai döntéshozás változó feltételeihez.

10. Tevékeny állampolgári élet

A kormányzatok számára rendkívül hasznosak a tevékeny állampolgárok és a dinamikus civil társadalom, és konkrét lépéseket tehetnek annak érdekében, hogy megkönnyítsék az információkhoz való hozzáférést és a részvételt, fokozzák a tudatosságot és erősítsék az állampolgárok polgári képzettségét és készségeit, valamint, hogy támogassák a képességek fejlesztését a civil társadalom szervezeteinek körében.

Forrás: Joanne CADDY - Christian VERGEZ: Nyitott kormányzat: A civil társadalommal folytatott párbeszéd ápolása, *OECD*, 2003. p.12.

Felhasznált irodalom

Szakirodalom:

- ANHEIER, Helmut K. - SALAMON, Laster M. (1995) *Szektor születik. A nonprofit szektor nemzetközi összehasonlításban*, Budapest, Nonprofit Kutatócsoport
- BRACHINGER Tamás: Nonprofit alapismeretek, Főiskolai jegyzet, Pécsi Tudományegyetem
- BARTAL Anna Mária (2005) *Nonprofit elméletek, modellek, trendek*. Budapest, Századvég Kiadó p.12-13.
- BARTAL Anna Mária – CZENE Klára (2003) *Mit érdemes tudni a nonprofit szervezetekről a nonprofit kutatásokról*. Budapest, Nonprofit kutatócsoport p. 11.
- BARTAL Anna Mária - KÁKAI László – SZABÓ István (2005) *A nonprofit szervezetek érdekképviselete és kapcsolatrendszere* Budapest, Századvég Civil Akadémia.. p 124.
- BENEDEK Gabriella és SCOSAUSZKI Tamás (2008) *Mi és ők? A civil szervezetek és az állam kapcsolata Magyarországon*, p. 15.
- BÍRÓ Endre (2002) *Nonprofit szektor analízis: Civil szervezetek jogi környezete Magyarországon*, Budapest, EMLA Egyesület. p.7.
- BOCZ János (2009) *A nonprofit szektor strukturális átalakulása Magyarországon* című Ph.D értekezés, Budapest, p.215.
- BÓDI György – JUNG Adrienn – LAKROVITS Elvira (2003) *Civil partnerség*, Budapest, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., p. 188.
- BULLAIN Nilda – CSANÁDY Dániel (2008) *Helyi érdek érték, Útmutató az önkormányzatok és a civil szervezetek közötti együttműködéshez*, Ökotárs Alapítvány, pp. 30-31
- JÓZSA Zoltán (2006) *Önkormányzati szervezet, funkció, modernizáció*, Budapest, Dialóg Campus Kiadó pp.42-43
- KÁKAI László (2009) *Kik is vagyunk mi? Civil szervezetek Magyarországon* Pécs, Publikon Kiadó
- KONDOROSI Ferenc (A. ARATO, J. COHEN és MÁRKUS Mária nyomán) (1998) *Civil társadalom Magyarországon*. Budapest, Politika és Kultúra Alapítvány p.45.
- KULCSÁR László–DOMOKOS Tamás (1998) *A civil szervezetek és az önkormányzatok együttműködési lehetőségei a Kárpát-medencében*. Székesfehérvár, Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet
- KUTI Éva (1998) *Hívjuk talán nonprofitnak...*, Budapest, Nonprofit Alapítvány
- LATORCAI Csaba - SZABLICS Bálint [szerk.] (2012) *Civil Szervezetek Kézikönyve* pp. 206-210.
- LŐRINCZ Lajos (2010) *A közigazgatás alapintézményei*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó. pp 73-75
- OSVÁTH László (2005) *A civil szervezetek térségi együttműködései Magyarországon*, Budapest, Országos Civil Érdekképviseletért Egyesület p. 21.
- SASVÁRI Nóra (2008) *Civil szervezetek és az Európai Unió- Civil érdekérvényesítés* című Ph.D értekezés, Budapest, p.10.

TÓFEJY Éva [szerk] (2009) Közel egymáshoz – Bemutatkoznak Óbuda-Békásmegyer civil szervezetei, Budapest, Óbuda-Békásmegyer Önkormányzata, p.10-15.

WHITE, Gordon (1994) *Civil Society: Democratization and Development* 375-390 idézi: BARTAL Anna Mária (2005) *Nonprofit elméletek, modellek, trendek*. Budapest, Századvég Kiadó, p. 21-22

Folyóiratok

ARNSTEIN, Sherry R. (2000) A ladder of citizen participation. - LeGates, R.T.-Stout, F. (eds.) *The City Reader*. Routledge, New York. 240-252. o. idézi: CSANÁDI Gábor – CSIZMADY Adrienne – KÖSZEGHY Lea (2010) Nyilvánosság és részvétel a településszervezési folyamatban, *Tér és Társadalom*, p.17-18

BRACHINGER Tamás (2008) Civil kezdeményezések hatása a városi kormányzásra, *Tér és Társadalom* 1. p. 97.

CADDY, Joanne – VERGEZ, Cristian (2003) Nyitott kormányzat: A civil társadalommal folytatott párbeszéd ápolása, *OECD* pp.2-4

CZIBOLY Ádám (2009) Fehér Lap, *Civil Szemle*, 1-2. p. 179.

KUTI Éva (2008) Civil Európa - civil Magyarország, Budapest, *Európa Ház* p. 48.

NÁRAI Márta (2004) A civil szervezetek szerepe és jelentősége az egyének, közösségek, illetve a társadalom számára. *Educatio* IV. szám p. 625

NIZÁK Péter-PÉTERFI Ferenc (2007) A közösségi részvétel – társadalmi és hatalmi beágyazódás, *Civil Szemle* 2. p.18.

ÓBUDA-Békásmegye Önkormányzatának Lapja (2014) XX. évfolyam 17. szám.

PUTNAM, Robert D. (2000) *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York, Simon and Schuster. Idézi: NÁRAI Márta (2004) A civil szervezetek szerepe és jelentősége az egyének, közösségek, illetve a társadalom számára. *Educatio* IV. p. 621.

REISINGER Adrienn (2012) Civil/nonprofit szervezetek a kohéziós politikában, *Tér és Társadalom* 1. p.45

REISINGER Adrienn (2012) Társadalmi részvétel a helyi fejlesztéspolitikában – különös tekintettel a civil/nonprofit szervezetek szerepére *Civil szemle* 1. p. 4, p. 27.

SCSAURSZKI Tamás (2009) Hálózatok, *Civil Fórum*, 2. p. 13.

SZÁSZ Anna (2003) A kormány civil stratégiája. *Esély* 1. szám p. 108.

UTASI Ágnes (2009) Társadalmi tőke és bizalom I-II. , *Kritika*, XXXV évfolyam 6. szám, 2006. – Idézi: KÁKAI László: Civil kapcsolati viszonyok, *Civil szemle*, 4. p 113.

Jogszabályok

1987. évi XI. törvény a jogalkotásról

2010. évi CXXX. törvény a jogalkotásról

2010. évi CXXXI. törvény a jogszabályok előkészítésében való társadalmi részvételről

2011. évi CLXXV. törvény az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról

2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól

9/2009. (III. 30.) Óbuda-Békásmegyer Önkormányzat Képviselőtestületének rendelete Óbuda-Békásmegyer Önkormányzat és a kerületi civil szervezetek kapcsolatrendszerének egyes kérdéseiről és az egységes pályázati-támogatási rendszerről

Internetes hivatkozások

ARNSTEIN, Sherry R. A Ladder of Citizen Participation - <http://lithgow-schmidt.dk/sherry-arnstein/ladder-of-citizen-participation.html#d0e70> (letöltés: 2014. szeptember 5.)

FARKAS István - GERENCSÉR Balázs - KALAS György - OPRICS Judit (2006) *A Társadalmi Egyeztetés Eljárási Normarendszere*, Győr, Nonprofit Információs és Oktató Központ Alapítvány
http://www.mtvsh.hu/dynamic/A_tarsadalmi_egyeztetes_eljarasi_normarendszere.pdf
(letöltés: 2014. szeptember 2.)

FERNANDEZ I BARRERA, Josefina (1997) Gondolatok az önkéntességről a második évezred végén, *Parola*,
http://www.kka.hu/_Kozossegi_Adattar/PAROLAAR.NSF/d735fd2254be3c2ac125690d004a5c81/4f5da88cdb3076b3c12568860006d325?OpenDocument (letöltés: 2014. szeptember 8.)

M. CONNOR, Desmond: A New Ladder of Citizen Participation, p. 250.
http://geography.sdsu.edu/People/Pages/jankowski/public_html/web780/Connor_1988.pdf
(letöltés: 2014. szeptember 2.)

NÁRAI Márta (2008) A nonprofit szervezetek helye és szerepe a helyi társadalmak életében. Győr-Budapest http://doktori.tatk.elte.hu/2009_narai_tezis.pdf (letöltés: 2014. augusztus 10.)

OECD (2005) Citizens Evaluation of Public Participation, *OECD Publishing*
https://bvc.cgu.gov.br/bitstream/123456789/3674/1/evaluating_public_participation_policy_making.pdf (letöltés 2014. január)

SZIGETI Ferenc Albert (2003) Az önkéntesség szerepe a fejlett piacgazdaságban, Budapest,
http://www.3sz.hu/sites/default/files/uploaded/az_onkentesseg_szerpe_a_fejlett_piacgazdasagban_szigeti_ferenc_albert_szakdolgozat_2003.pdf (letöltés: 2014. augusztus 2.)

Török Marianna (2003) A nonprofit szervezetek iránti bizalom c. doktori téziszfüzet Pécs, p. 9.
http://nydi.btk.pte.hu/sites/nydi.btk.pte.hu/files/doktori_vedesek/TorokMarianna2013_tezisek.pdf (letöltés: 2014. augusztus 25.)

ZÁM Mária Civilbarát önkormányzatok - Partnerség és együttműködés az önkormányzatok és a civil szektor között. Közzolgáltató civilek. Az ellátási szerződések tapasztalatai.
http://ntke.hu/userfiles/files/munkanelkul_zam.doc (letöltés: 2014. augusztus 27.)

Civil Információs Centrum

<http://cic.ckh.hu/arop-1-1-14> (letöltés: 2014. szeptember 12.)

Civil Információs Portál

<http://civil.info.hu/civil-informacios-centrumok> (letöltés: 2014. szeptember 12.)

Civil Információs Portál

<http://civil.info.hu/intezze-el> (letöltés: 2014. szeptember 12.)

Civil Koncepció

http://uj.kispest.hu/images/fajlok/koncepcio_konceptiak/egyeb_koncepcio/civil-koncepcio.pdf(2014. szeptember 18.)

Interjú Latorcai Csabával

<http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/egyhazi-nemzetisegi-es-civil-ugyekert-felelos-allamtitkarsag/hirek/a-kormany-elkotelezett-a-civil-szervezetek-mellett>
(letöltés: 2014. március)

Országgyűlés Hivatala - A Nemzeti Együttműködés Programja

<http://www.parlament.hu/irom39/00047/00047.pdf> (letöltés:2014. március 15.)

Őshonos gyümölcsfák a tündérbertben

<http://obuda.hu/hirek/oshonos-gyumolcsfak-a-tunderkertben/> (letöltés. 2014. szeptember 18.)

Ügyfélszolgálati Iroda

<http://obuda.hu/hirek/kozel-az-emberekhez-2014-ben-is/> (letöltés: 2014. szeptember 18.)

Interjúk, megkeresések

Civil Kapcsolatok Főosztálya, vezető, 2014. június

Társadalmi Konzultáció Főosztálya, vezető, 2014. június

Óbuda-Békásmegyer Önkormányzata, civil referens, 2014. szeptember

Boldog Salamon Kör civil szervezet, vezető, 2014. szeptember

Művészettel-, Tudománnyal- Hittel a Közösségért Közhasznú Egyesület, vezető, 2014. szeptember

A XIX., VIII., X., IX., XII., VII., XIV. kerületi önkormányzat megkeresése.